

ŠOLSKA KNJIŽNICA

Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

4

LETNIK 30 •
2021 • ISSN
0353-8958

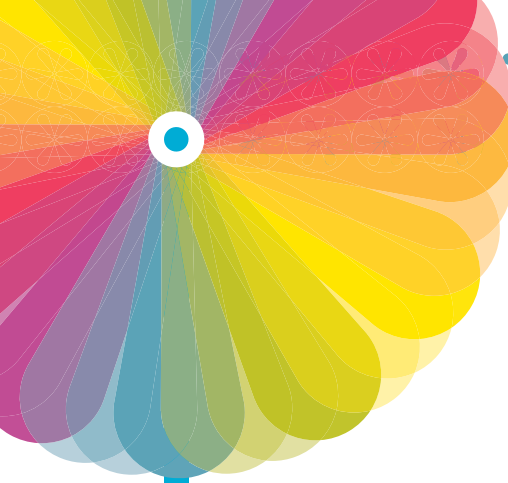

30

LET

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Krepitev kompetenc strokovnih delavcev na področju vodenja inovativnega vzgojno-izobraževalnega zavoda v obdobju od 2018 do 2022

Tema/vsebinsko področje: vseživljenjsko učenje

KONFERENCA ŠOLSkih KNJIŽNIČARJEV

7. in 8. december 2021 (vsak dan od 8.30 do 11.45)
V spletnem okolju – povezavo dobite prijavljeni

Pripravljamo:

- predavanja,
- delavnice,
- **predstavitve primerov dobre prakse.**

Vabimo vas, da pošljete povzetek predstavitve oz. izvleček (do 2.000 znakov). Predstavitve, ki naj bo izključno primer dobre prakse, torej brez teorije, bo trajala 10 minut.

Vaše prispevke pošljite na naslov revija.solskajniznica@zrss.si.

Rok za oddajo je 26. 11. 2021.

Udeležba na konferenci je brezplačna (NI kotizacije), potrebna je prijava preko sistema KATIS (<https://paka3.mss.edus.si/Katis/Program.aspx?ID=6120>).

Rok za prijavo je 30. 11. 2021.

ISSN 0353-8958
ŠOLSKA KNJIŽNICA
30. letnik
številka 4 (111) 2021

uredništvo: Romana Fekonja (odgovorna urednica), Zavod RS za šolstvo; mag. Mateja Drnovšek Zvonar (gostujoča urednica), Osnovna šola Ljubljana – Polje; Špela Bergoč, Zavod RS za šolstvo; Alja Bratuša, Osnovna šola Polzela; Tadeja Česen Šink, Osnovna šola Naklo; Metka Kostanjevec, Prva gimnazija Maribor; Biserka Lep, Zavod RS za šolstvo; mag. Nada Nedeljko, Zavod RS za šolstvo; Andreja Urbanec, Osnovna šola Orehek, Kranj; Gregor Škrli, Narodna in univerzitetna knjižnica;
urednica založbe: Simona Vozelj; **lektura:** Valentin Logar;
prevod izvlečkov v angleščino: Ensitra prevajanje, Brigita Vogrinec Škraba s.p.; **oblikovanje:** Studio Aleja d.o.o.;
priprava: ABO grafika d.o.o. – zanj Igor Kogelnik, **tisk:** Para d.o.o., Ljubljana; **naklada:** 590 izvodov; **letna naročnina** (štiri številke): 33,00 € za šole in druge ustanove, 24,75 € za individualne naročnike, 12,50 € za dijake, študente, upokojene; 38,00 € za naročnike iz tujine. Cena posamezne številke v prosti prodaji je 11,00 €, dvojne pa 22,00 €; v cenah je vključen DDV;

ustanovitelj in izdajatelj: Zavod Republike Slovenije za šolstvo; **predstavniki:** dr. Vinko Logaj; **naslov uredništva:** Romana Fekonja, Zavod RS za šolstvo, OE Maribor, Trg revolucije 7, 2000 Maribor, tel. 02/320 80 65, e-pošta: revija.solskajniznica@zrss.si; **naročila:** Zavod RS za šolstvo – založba, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana; faks: 01/300 51 99; založba@zrss.si. Revija je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 575.

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

	Mateja Drnovšek Zvonar	
	Uvodnik	2
STROKA IN PRAKSA	Jerneja Stoviček	
	Šolska knjižnica v času »pouka na daljavo«	3
	Tjaša Medved	
	Vloga in delo knjižnic glasbenih šol	7
	Nina Kranjec	
	S pravljicami potujemo v svet domišljije in ustvarjalnosti	11
	Maja Krajnc	
	Dejavniki pogostosti branja in šolska uspešnost med šolajočo se mladino v Sloveniji	21
	Vesna Janežič	
	Nacionalni projekt spodbujanja branja 2021 na Osnovni šoli Toma Brejca Kamnik	31
	Damijana Medved	
	Knjižničarski krožek – tudi na daljavo	35
	Urška Šoštar	
	V objemu kapucinske knjižnice Krško: bibliopedagoško druženje z mladimi	40
ODMEVI	Andreja Urbanec	
	Bibliopedagoška šola 2021	46
	Andreja Urbanec	
	Strokovni posvet Bralnega društva	46
	Andreja Urbanec	
	Posvetovanje sekcij ZBDS	47
S KNJIŽNIH POLIC	Alja Bratuša	
	Epidemija pametnih telefonov – nevarnost za zdravje, izobraževanje in družbo	48
ISKRICE IZ KNJIŽNICE	Mateja Drnovšek Zvonar	
	Bučno olje	49

UVODNIK

Mag. Mateja Drnovšek Zvonar

Drage bralke in bralci,

upam, da ste se v času jesenskih počitnic naužili lepega vremena, s katerim nas je narava razvajala celotno jesen. Bil je kar nekakšen obliž na preostalo dogajanje in večinoma nič kaj prijetne novice v povezavi z epidemijo. Če si ne želimo postati slabe volje zaradi njih, je veliko boljša izbira naša revija, v kateri se skriva tisoč in ena ideja, kako še dodatno obogatiti vaše delo.

Tako kot je po navadi pisana in bogata s plodovi jesen, je enako z domišljijo, iznajdljivostjo in delavnostjo pri vas. Če pravijo, da žena podpira tri vogale hiše, za šolske knjižničarje velja, da podpirajo prav vsakega učenca in zaposlenega na šoli. Samo stopiti morajo do vrat knjižnice in že se znajdejo v varnem zavetju, kjer jim bomo na pomoč priskočili šolski knjižničarji. Včasih je dovolj že, če uporabnikom samo prisluhnemo, naslednjič potrebujejo pomoč pri izbiri knjige, izdelavi referata. Kako zelo se potrudite za njih, kažejo tudi prispevki, ki jih predstavljamo v reviji Šolska knjižnica.

V letošnji zadnji številki vam predstavljamo zelo raznovrstne prispevke. Nekateri so vezani na delo na daljavo, za katerega vsi upamo, da ne bo spet postal naša nova realnost, saj je stik v živo še vedno najbolj pristen, drugi pa predstavljajo izjemno zanimive izpeljave ur knjižničnih informacijskih znanj. Karkoli nas čaka v naslednjih tednih ali mesecih, zagotovo boste ideje in podporo našli tudi v njih.

Ne zgodi se pogosto, da v uredništvo dobimo prispevek iz glasbene šole, in ravno zaradi tega je članek Vloga in delo knjižnic glasbenih šol še toliko bolj dobrodošel in sem prepričana, da ga boste z zanimanjem prebrali. Zelo pogosto se soočamo tudi z nemotiviranimi uporabniki šolske knjižnice in mogoče bo komu izmed vas zanimiva in uporabna ideja, predstavljena v prispevku S pravljico po svetu.

Vedno so dobrodošli tudi prispevki, ki nam osvetljujejo pogled na naše uporabnike. Jasno nam je, da vsi uporabniki niso enako

zainteresirani za branje, kljub temu da jim pogosto in na različne načine povemo, zakaj je to za njih dobro. Leta 2018 je v Sloveniji potekala raziskava, ki je preučevala, kateri dejavniki prispevajo k neenakosti v pogostosti branja. Ugotavljali so, kako na pogostost branja vplivajo spol, družina, socialno-ekonomski status in izobrazba staršev. V prispevku tudi vidimo, kako pogostost branja vpliva na njihov šolski uspeh.

Še vedno nam močno v spominu ostaja tudi delo na daljavo in knjižničarji na mnogih šolah so se tudi v tem pogledu izvrstno znašli. Poiskali so načine, kako ohranjati stik z uporabniki in jih na daljavo opolnomočiti za iskanje relevantnih informacij. In preberete lahko, da se da tudi popularni knjižničarski krožek izpeljati na daljavo.

Šolske knjižničarke in knjižničarji pa se vedno povezujemo tudi z drugimi knjižnicami in sodelujemo v različnih projektih. Povsod se dela z mladimi lotevamo na svoj način in prav je, da te načine dela tudi predstavimo.

Topla jesen se bo s svojimi barvami kmalu umaknila bolj zimskim temperaturam. Te nas bodo nekoliko bolj prikovala v udobje kavča in zaradi krajšega dne bo tudi več časa za branje knjig, zato je čisto mogoče boste dobili tudi navdih in dobro idejo, kaj bi še nadgradili pri vašem knjižničarskem delu. Vaši prispevki za revijo Šolska knjižnica so nadvse dobrodošli, saj so vrelec ponosa in zagona tudi za druge šolske knjižničarje. Res bi bila velika škoda, če svojega znanja ne bi širili med druge. Dobra volja, smeh in ideje so nalezljivi v pozitivnem smislu. Da imate v rokavu že veliko odlično izpeljanih dejavnosti v vaši knjižnici, niti najmanj ne dvomim. Če pa pri pisanju začutite blokado, pa lahko začnete z iskricami. Vedno znova nas nasmejijo in nam polepšajo knjižničarske dneve. Delite dobro voljo in smeh še z nami in nam pošljite iskrice iz vaše knjižnice na naslov revija.solskaknjiznica@zrss.si. ●

Šolska knjižnica v času »pouka na daljavo«

School Library during Distance Learning

Jerneja Stoviček

Izveček

Tudi za našo šolsko knjižnico je bil čas dela na daljavo poseben. V prispevku bom opisala delo na daljavo v prvem in drugem valu epidemije. Šolska knjižnica je pomemben del šole in pouka, ki podpira in bogati osnovne dejavnosti. V prvem valu epidemije sem v knjižnici nadoknadila ter opravila interne in strokovne naloge, v drugem valu pa sem nudila podporo učencem in strokovnim delavcem.

Ključne besede:

šolska knjižnica, delo na daljavo, IKT, spletna učilnica, dejavnosti, motivacija

UDK 027.8:37.018.43

Keywords:

school library, work from home, ICT, online classroom, activities, motivation

Abstract

The distance learning period was a special time for our school library also. This paper describes distance learning in the first and second wave of the epidemic. The school library is an important part of the school and learning, which supports and enriches school's basic activities. In the first wave of the epidemic, I caught up on and performed internal and professional library tasks, and in the second wave, I provided support to students and teachers.

UVOD

Leto 2020 nam bo vsem skupaj ostalo v spominu predvsem zaradi pojava pandemije covid-19 in posledično zaradi novega načina dela v našem šolstvu, tj. tako imenovanega »pouka na daljavo«. Slednji je v šolo na vseh ravneh prinesel veliko novih oblik dela ter s tem vplival tudi na spremenjen način dela v šolski knjižnici. Natančna navodila za delo je za šole pripravil Nacionalni inštitut za javno zdravje.

V nadaljevanju bom na kratko predstavila aktivnosti naše šolske knjižnice v času »pouka na daljavo«, ki so bile v spomladanskem obdobju epidemije vezane predvsem na interno delo knjižnice, jeseni pa so se počasi začele osredotočati na konkretnije delo z uporabniki.

PRVO SREČANJE Z DELOM NA DALJAVO V POMLADNEM ČASU

Šole so se zaradi pandemije covid-19 z delom na daljavo soočile sredi marca 2020. Šolska knjižnica se je za svoje uporabnike zaprla in treba je bilo narediti načrt kako naprej. Prva stvar, ki sem se je lotila, je bilo interno delo, ki ga ob običajnih dnevih pouka na noben način nisem uspela izvesti in je vedno čakalo na delovne dneve med šolskimi počitnicami. Ker sem bila na začetku marca na tečaju »Uporaba programske opreme COBISS3/Zaloga – serijske publikacije (osnovni postopki)«, sem se najprej lotila vpisa vseh naročenih izvodov revij v našo lokalno bazo COBISS. Dotlej smo namreč revije izposojali le ročno. Delo je vzelo precej časa, a ko sem ga končala, sem bila z njim zelo zadovoljna, saj je s tem izposoja revij postala enostavnejša in manj zamudna. Interno delo sem nadaljevala s pregledom in vpisom vsega neknjižnega gradiva (CD-ji, CD-ROM-i, DVD-ji ...) v bazo COBISS, saj je tudi za to aktivnost ob običajnih delovnih dnevih, ko so bili učenci v šoli, vedno zmanjkovalo časa. Ko sem opravila tudi to, sem z zadovoljstvom ugotovila, da ima naša knjižnica zdaj v lokalno bazo COBISS vpisano prav vse gradivo.

Nadaljevanje dela je predstavljal razmislek o tem, kako urediti izposajo gradiva za učitelje, saj je bila le-ta zaradi nerednega vračanja in dolgotrajno izposojenega gradiva zelo nepregledna. Najprej sem se lotila sestavljanja nove-

ga knjižničnega reda, ki je zajel tudi izposajo gradiva, ki ga potrebujejo učitelji. V njem je med drugim zapisano, da morajo učitelji vse gradivo vrniti ob koncu vsakokratnega šolskega leta, pri čemer si ga lahko takoj tudi ponovno izposodijo. S tem sem želela doseči, da imajo učitelji nad izposojenim gradivom vedno pregled, da se morebitno dotrajano gradivo zamenja in da se poišče tudi tisto, ki so ga morda učitelji med letom založili. Nov knjižnični red sta nato sprejela in potrdila tako učiteljski zbor kot tudi svet zavoda.

Da pa bi učitelji lahko evidenco izposojenega gradiva ves čas spremljali tudi sami in me ob koncu šolskega leta ne bodo prosili vsi naenkrat za sezname izposojenega gradiva, je vsak v knjižnici prejel tudi svoje geslo ter navodila za uporabo Moje knjižnice ter aplikacije mCOBISS. To sem nato načrtovala tudi za učence, a za kaj takega ni bilo več časa, saj so se vrnil v šolo, jaz pa sem bila za polni delovni čas razporejena za poučevanje v enem od oddelkov 3. razreda. Naj pa na tem mestu še omenim, da se je moje delo v pomladnem obdobju epidemije ob koncu junija zelo obrestovalo, saj so učitelji upoštevali nov knjižnični red in večinoma tudi začeli z uporabo Moje knjižnice in mCOBISS-a.

DRUGO SREČANJE Z DELOM NA DALJAVO V JESENSKEM ČASU

Jesenski val epidemije se je za našo šolsko knjižnico začel novembra, tj. po enotedenskem podaljšanju jesenskih počitnic. Takoj sem nadaljevala z delom, ki sem ga načrtovala že pomladi. Vsem staršem sem najprej prek e-Assistenta posredovala pošto in jih obvestila, da bodo v prihodnjih dneh na svoje elektronske naslove prejeli e-pošto s povezavo za nastavitve gesla, kar jim bo omogočilo vstop v Mojo knjižnico ter naložitev aplikacije mCOBISS na pametni telefon. Ob tem sem jim na kratko razložila vse prednosti uporabe Moje knjižnice in mCOBISS-a (iskanje ter pregled in podaljševanje izposojenega gradiva kjer koli in kadar koli; možnost rezervacije gradiva v knjižnicah, ki to omogočajo itd.) ter jim posredovala tudi natančna navodila v zvezi s tem.

Strokovno delo v šolski knjižnici je tudi vpis serijskih publikacij in neknjižnega gradiva v COBISS ter vzpostavitev izposoje gradiva.

Slika 1: Obveščanje učencev in njihovih staršev prek spletne učilnice

Nekatere knjižnice so na novo omogočile izposajo avdioknjig, zato sem jih obvestila še o tem ter jim posredovala povezavo na spletno stran Mestne knjižnice Ljubljana, kjer so lahko našli natančen videovodnik, kako si naložiti aplikacijo AUDIBOOK za tovrstno možnost izposoje. Zanimanje staršev je bilo kar veliko, saj sem dobila precej telefonskih klicev in elektronskih sporočil. Največ težav se je pojavilo pri nastavitvi gesla, medtem ko z drugim ni bilo problema. S pošiljanjem e-pošte sem sočasno tudi preverila pravilnost vseh osebnih podatkov v lokalni bazi COBISS tako za učence kot tudi za zaposlene, tako da je zdaj ažurna in urejena.

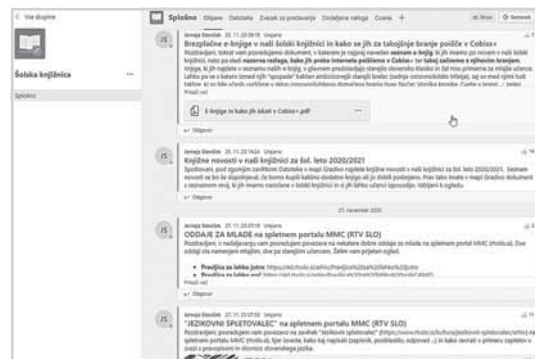

Slika 2: Kako si naložiti aplikacijo AUDIBOOK

Ker se je gradivo množilo, sem se pri našem računalničarju pozanimala, kako bi v okviru Microsoft Teams, ki ga za delo na daljavo uporabljamo na naši šoli, ustvarila tudi »kanal« oz. spletno učilnico za šolsko knjižnico, prek katere bi omenjeno gradivo posredovala na precej enostavnejši način, kot pa je to elektronska pošta prek e-Asistenta. Predstavil mi je nekaj možnosti, nakar sem se odločila, da se ustvari »kanal«

za šolsko knjižnico, namenjen posebej učiteljem, ter spletna učilnica, namenjena učencem in njihovim staršem.

Vse gradivo, ki sem ga dotlej posredovala staršem in učiteljem prek e-Asistenta, sem prenesla v okolje Microsoft Teams, o tem obvestila tako učitelje kot učence in njihove starše, nato pa začela z nadaljnjim delom. V okviru Teamsa sem vse uporabnike najprej obvestila o možnosti izposoje knjig v naši šolski knjižnici, seveda v skladu z vsemu ukrepi, veljavnimi ob epidemiji, nato pa jim posredovala tudi različne uporabne povezave in obvestila o aktualnih dogodkih. Ob koncu novembra sem jih npr. obvestila o 36. Slovenskem knjižnem sejmu, ki je bil prvič izveden virtualno, ter dodala ustrezne povezave; posredovala sem jim povezave na Digitalno knjižnico Slovenije (dLib.si); obvestila sem jih o možnosti izposoje elektronskih knjig prek BIBLOS-a in dodala povezavo na navodila za naložitev omenjene aplikacije na pametni telefon. Na portalu MMC sem poiskala in jim posredovala povezave na nekatere kakovostne oddaje za mlade na RTV SLO, kot so Infodrom, Pravljica za lahko noč, Pravljica za lahko jutro.

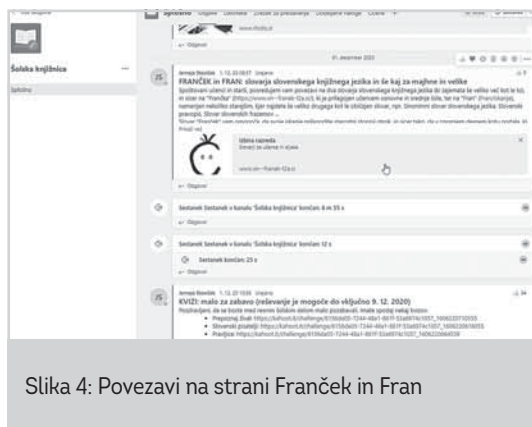

Slika 3: Oddaja za mlade za MMC (RTVSLO)

Za starše in učitelje sem na portalu MMC poiskala povezavo na stran »Jezikovni spletovalec«, ki je zelo uporabna, saj se na njej lahko poučimo, kako napisati določene dokumente (zapisnik, pooblastilo, odpoved itd.) in kako ravnati v primeru zapletov v zvezi s pravopisom in slovnico slovenskega jezika. Dodala sem tudi povezavi na stran Franček (slovar slovenskega knjižnega jezika v e-obliki za osnovnošolce in srednješolce) in Fran (slovar slovenskega knjižnega jezika v e-obliki, slovenski pravopis

v e-obliki itd.). V zvezi z našo šolsko knjižnico sem jim v Teamsu posredovala še dokument s knjižnimi novostmi ter seznam revij, ki jih imamo naročene v šolski knjižnici.

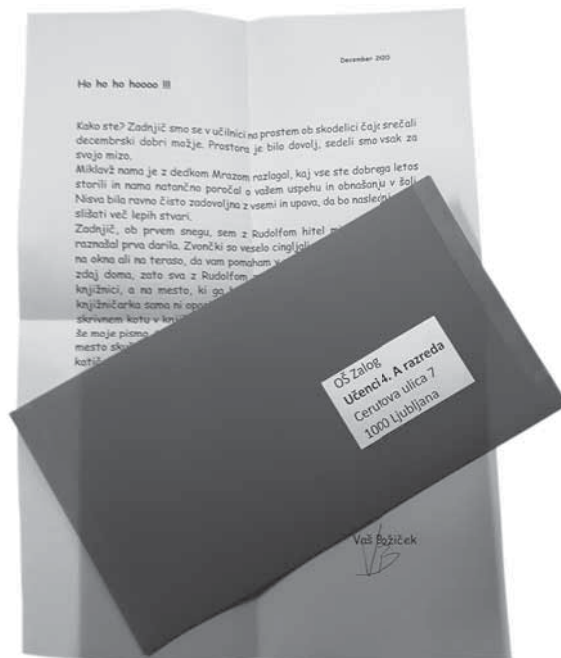

Slika 4: Povezavi na strani Franček in Fran

Kot knjižničarka sem bila z uporabo Teamsa na omenjeni način zelo zadovoljna, saj mi je omogočil, da imamo tako jaz kot vsi uporabniki šolske knjižnice vse pomembne informacije na enem mestu, hkrati pa se na enem mestu zbirajo in so uporabnikom kadar koli na vpogled tudi vsa gradiva, ki jih zanje naredim za (samo)izobraževanja. Vse informacije v zvezi s šolsko knjižnico bodo dostopne v Teamsu tudi po koncu »pouka na daljavo«, medtem ko bodo na spletni strani šole pod zavihkom »Knjižnica« na razpolago le najbolj osnovne in najnunjše aktualne informacije.

Delo za učence sem decembra malo popestrila. Kolega Gregor Škrli iz NUK-a mi je že marca posredoval nekaj povezav na kvize, ki jih je naredil s spletno aplikacijo Kahoot!. Za učence sem jih objavila v spletni učilnici in odziv je bil takojšen. S tem sem se tudi sama takoj naučila uporabljati omenjeno aplikacijo in sestavila nekaj enostavnih kvizov. Ob tem sem razmišljala, da bomo odslej mesečno knjižno uganko ali kaj podobnega, izvedli kar preko Teamsa, tudi po koncu »pouka na daljavo«.

Decembra je knjižnica sodelovala še pri eni zabavni aktivnosti za učence. V sklopu domačega branja za 4. razred smo ideje knjižice »Tine

Slika 5: Pismo božička

in Bine detektiva. Primer Prepolovilec« (ideje te knjižice so bile ravno pravšnje za decembrski čas) prenesli v »resnično« življenje, in sicer tako da se je »Prepolovilec« pojavil tudi na šoli in darilo, ki so ga učenci 4. razreda dobili od božička, prepolovil tako, da je bila ena polovica darila v knjižnici, drugo polovico pa so morali učenci s pomočjo knjižničarke in telefona ter zabavnih nalog v smislu »iskanja skritega zaklada« najti neke v šoli. Vse se je dobro izteklo in učenci so drugo polovico darila našli, a nanj so morali počakati do vrnitve v šolo.

SKLEP

V prispevku sem predstavila delo šolskega knjižničarja na daljavo. Z dobro organizacijo se da narediti ogromno, saj sem uspela nadoknaditi veliko zaostankov. Sicer pa dela v šolski knjižnici nikoli ne zmanjka. Čas epidemije je poskrbel, da sem opravila veliko internega dela, hkrati pa je bil to tudi čas za razmislek, kako nadaljevati, ko bo pouka na daljavo konec in se bodo učenci vrnili v šolo. ●

MAG. JERNEJA STOVIČEK, univ. dipl. kom., zaposlena kot šolska knjižničarka na Osnovni šoli Zalog.
Naslov: Osnovna šola Zalog, Cerutova ulica 7, 1000 Ljubljana
E-naslov: knjiznica@oszalog.si

Vloga in delo knjižnic glasbenih šol

The Role and Activity of Music School Libraries

Tjaša Medved

Izvleček

Na kratko so predstavljeni začetki delovanja glasbenih šol, stanje na področju knjižnic glasbenih šol in različni vidiki njihovega delovanja. Prikazano je tudi delovanje knjižnice na Glasbeni šoli Domžale. Naloge knjižnice na glasbeni šoli so: vodenje in organizacija dela knjižnice, temeljna knjižnična dejavnost (zbiranje, obdelava, hranjenje, postavitve in posredovanje gradiva), izobraževanje uporabnikov ter predstavljanje knjižnice in njenega gradiva (razstave, spletna stran). V prihodnosti si želimo, da bi knjižnica dobila svoj prostor in ustrezno opremo za izboljšanje svojega delovanja in sodelovanja knjižnice z njenimi uporabniki (tj. učenci in učitelji glasbene šole).

Ključne besede:

šolske knjižnice,
glasbene šole, osnovne šole,
Glasbena šola Domžale

UDK 027.8:37.018.54:78

Keywords:

school libraries,
music schools,
primary schools,
Music School Domžale

Abstract

The article briefly presents how music schools worked at their very beginnings, the condition of music school libraries and various aspects of their operation. Further, it describes the activities of the Domžale Music School library. The tasks of the music school library include: management and organization of library work, fundamental library activity (e.g. collecting, processing, archiving, placing the books and conciliating), training of library users and representation of the library and its material (exhibitions, website). Due to the improvement of our service in the future, we wish to have a new workplace and an appropriate equipment. Furthermore, we hope to improve the collaboration between the library and its users (e.g. students and teachers at the music school).

Primarna naloga knjižnice na glasbeni šoli je zagotavljanje dostopa do notnega in avdiogradiva vsem uporabnikom.

UVOD

Del mreže šolskih knjižnic so tudi knjižnice glasbenih šol. Naloge knjižnice na glasbeni šoli so vodenje in organizacija dela knjižnice, nabava gradiva, temeljna knjižnična dejavnost (zbiranje, obdelava, hranjenje, postavitve in posredovanje gradiva) ter predstavljanje knjižnice in njenega gradiva (razstave, zloženke, spletna stran). Primarna naloga knjižnice na glasbeni šoli je torej zagotavljanje dostopa do notnega in avdiogradiva vsem uporabnikom. Knjižnica glasbene šole pripomore k večji preglednosti in učinkovitejši ter racionalnejši evidenci notnega gradiva, saj je vse gradivo ustrezno označeno, opremljeno, urejeno in razvrščeno po ustreznih oznakah avtorjev oziroma naslovih del, kar posledično pomeni hitrejšo in lažje iskanje (Jamar et al., 2012).

DELO V KNJIŽNICI GLASBENE ŠOLE

Prve glasbene šole smo Slovenci ustanovili v obdobju prebujanja narodov v Evropi; leta 1807 pri stolnici in leta 1816 pri normalki v Ljubljani. Danes je v širši izobraževalni sistem vključeno tudi glasbeno šolstvo s 54 javnimi in 15 zasebnimi glasbenimi šolami, dvema konservatorijema ter tremi srednjimi šolami, ki v sodelovanju z glasbenimi šolami izvajajo program Umetniške gimnazije, Akademijo za glasbo v Ljubljani, oddelkom za muzikologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter oddelkom za glasbeno pedagogiko na Pedagoški fakulteti v Mariboru (Glasbeno izobraževanje, 2019).

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) navaja, da imajo šole knjižnico (68. člen). To velja tudi za glasbeno šolo, kjer je knjižničar eden izmed njenih strokovnih delavcev (95. člen). Knjižnice glasbenih šol so del mreže šolskih knjižnic, v katero je vključenih skoraj 700 knjižnic. Šolske knjižnice predstavljajo kar 74 % vseh knjižnic v Sloveniji (poleg splošnih, visokošolskih, specialnih in nacionalne knjižnice). Delimo jih glede na vrsto vzgojno-izobraževalnega zavoda, v katerem delujejo. Poleg glasbenih so to še knjižnice v osnovnih šolah, osnovnih šolah s prilagojenim programom, srednjih šolah, zavodih za otroke in mladostnike s posebnimi

potrebami, samostojnih dijaških domovih ter višjih strokovnih šolah (Škufca, 2019).

Delo knjižnice na glasbeni šoli zajema naslednja področja: strokovno bibliotekarsko delo (nabava in obdelava gradiva, izobraževanje uporabnikov oz. bibliopedagoško delo, informacijsko oz. referenčno delo), dokumentacijsko delo (priprava in shranjevanje publikacij, ki nastanejo ob jubilejih šole, koncertih, nastopih učencev in drugih prireditvah), sodelovanje z učitelji in učenci glasbene šole in stalno strokovno izpopolnjevanje knjižničarja (Jamar et al., 2012).

GLASBENA ŠOLA DOMŽALE IN NJENA KNJIŽNICA

V letu 2020 Glasbena šola Domžale obeležuje 70-letnico delovanja. Njeni začetki torej segajo v leto 1950, ko je začela s svojim delovanjem v prostorih domžalskega društvenega doma, petindvajset let kasneje pa je postala tudi njegova lastnica. Dom so prenovili in prenovljenega slavnostno odprli 6. februarja 1998. Preimenovali so ga v Kulturni dom Franca Bernika. Danes v njem delujeta Glasbena šola Domžale in Javni zavod Kulturni dom Franca Bernika Domžale. Kulturni dom nosi ime po domžalskemu duhovniku, pisatelju, skladatelju in krajevnem kronistu Francu Berniku (1870–1948) (Zgodovina KDFBD).

Slika 1: Kulturni dom Franca Bernika z glasbeno šolo

V nadaljevanju predstavljam naloge knjižnice Glasbene šole Domžale, ki sem jih razvrstila v štiri kategorije.

1. Nabava, obdelava in izposoja gradiva

V knjižnici Glasbene šole Domžale kupujemo predvsem notno in strokovno gradivo za podporo pedagoškemu procesu. Leta 2017 smo

začeli s prevzemanjem zapisov v programski opremi COBISS3, do konca novembra 2020 smo prevzeli približno 2500 zapisov. Prevzemanje zapisov poteka veliko počasneje kot v drugih vrstah knjižnic, saj je v sistemu COBISS za zdaj še relativno malo obstoječih bibliografskih zapisov notnega gradiva, hkrati pa glasbene šole nabavljajo zelo različna gradiva. V naši šolski knjižnici poleg nacionalnega vzajemnega bibliografskega sistema COBISS še vedno uporabljamo tudi računalniški program GIG, ki smo ga za popis in izposajo knjižničnega gradiva uporabljali pred uvedbo sistema COBISS. Trenutno je tako potrebno hkratno upravljanje obeh sistemov, saj so številne enote gradiva popisane le v program GIG, hkrati pa tudi izposoja gradiva za zdaj poteka še v obeh sistemih.

2. Informacijsko oziroma referenčno ter drugo delo

Uporabnikom, tj. predvsem učencem in učiteljem glasbene šole, pomagamo pri iskanju določenih informacij oziroma gradiva, ki ga potrebujejo za pouk. Knjižnica je v pomoč tudi pri izvajanju drugih aktivnosti glasbene šole. V šolskem letu 2019/20 smo na primer izbrali pravljico, po kateri smo z dvema učiteljicama in učenci pripravili jesenski mini koncert, namenjen najmlajšim poslušalcem (do 6. leta starosti) in njihovim staršev. Ob pripovedovanju pravljice so učenci predstavili inštrumente, ki jih učitelji poučujejo na naši glasbeni šoli. V šolskem letu 2020/21 pa smo v splošni knjižnici v našem lokalnem okolju pripravili razstavo ob 70. obletnici ustanovitve Glasbene šole Domžale in 100. obletnici rojstva glasbenega pedagoga Staneta Habeta, ki je bil tudi dolgoletni ravnatelj naše glasbene šole.

Slika 2: Razstava ob 100. obletnici rojstva Staneta Habeta in 70. rojstnem dnevu Glasbene šole Domžale

Pri vsem tem se v knjižnici trudimo za sodelovanje z učenci in učitelji glasbene šole, pa tudi z drugimi (lokalnimi) posamezniki in institucijami.

3. Urejanje spletne strani

Delo v knjižnici zajema tudi skrb za spletno stran glasbene šole, na kateri objavljamo nove prispevke o delu glasbene šole, nastopih in dosežkih učencev, galerije nastopov ter aktualne informacije s področja delovanja glasbenih šol. Na spletni strani so objavljene tudi povezava do kataloga knjižnice glasbene šole in nekatere druge informacije o šolski knjižnici.

4. Strokovno izpopolnjevanje

Knjižničar na začetku svoje poklicne poti potrebuje kar nekaj časa, da sploh izpolni vse pogoje za zaposlitev, za opravljanje svojega dela pa mora pridobiti tudi nekatera dodatna znanja. Sama sem najprej opravila bibliotekarški izpit, nato še strokovni izpit na področju vzgoje in izobraževanja. Ne smem pozabiti omeniti tudi dovoljenj za vzajemno katalogizacijo in drugih izobraževanj organiziranih s strani IZUM-a in NUK-a. Najprej sem se udeležila tečaja *Uporaba programske opreme COBISS3/Prevzemanje zapisov in zaloga*, nato še tečaja *Delavnica COBISS3/Izposoja*. Udeležila sem se tudi tečaja *Uporaba programske opreme COBISS3/Katalogizacija – začetni tečaj* in *Katalogizacija monografskih publikacij: tečaj za bodoče aktivne udeležence sistema COBISS. SI*. Pridobila sem dovoljenje za katalogizacijo monografskih publikacij, ker pa sem zaposlena v knjižnici glasbene šole, moram za katalogizacijo notnega gradiva pridobiti še dovoljenje C za vzajemno katalogizacijo (za pridobitev dovoljenja C se je treba udeležiti najmanj dveh tečajev za katalogizacijo neknjižnega gradiva). Redno se udeležujem tudi študijske skupine šolskih knjižničarjev in bibliopedagoške šole ter drugih srečanj in seminarjev, namenjenih šolskim knjižničarjem.

SKLEP

Knjižnica glasbene šole ima pomembno vlogo pri zagotavljanju podpore pedagoškemu procesu glasbene šole. Žal pa je nivo razvitosti knjižnic glasbenih šol še vedno zelo različen

in zelo odvisen od pogojev, ki so za njihovo delovanje vzpostavljeni na posameznih glasbenih šolah. Menim, da se v zadnjem času položaj šolskih knjižničarjev v glasbenih šolah spreminja in postopoma izboljšuje, veliko je k temu prispevalo zaposlovanje bibliotekarjev v glasbene šole, žal pa več glasbenih šol še vedno nima ustreznih pogojev za delovanje šolske knjižnice. Na naši glasbeni šoli se soočamo s pomanjkanjem prostora, zato za zdaj knjižnica nima svojega prostora niti opreme, ki bi ji omogočila še bolj učinkovito delovanje

(na primer mediateka CD-teka) z ustreznimi predvajalniki, računalniška oprema za učitelje in učence in podobno). Menim, da bi vzpostavitev teh pomembnih pogojev za delovanje knjižnice pripomogla k večji uveljavitvi in prepoznavnosti knjižnice in njenega delovanja, omogočila pa bi tudi izobraževanje uporabnikov, bibliopedagoško delo. Tako bi lahko vzpostavili obisk knjižnice s strani uporabnikov in njihovo samostojno dostopanje do knjižničnega gradiva ter zagotovili ustrezno podporo njihovemu povezovanju in (so)delovanju. ●

Viri

Glasbeno izobraževanje (2019). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno 30.

1. 2020 s spletne strani: <https://www.gov.si/podrocja/izobrazevanje-znanost-in-sport/glasbeno-izobrazevanje/>.

Jamar, N. et al. (2012). Kako lahko knjižnica Glasbene šole Jesenice pripomore k delovanju glasbene šole? *Glasba v šoli in vrtcu*, 16 (3/4), 105–111.

Škufca, L. (2019). *Knjižnice glasbenih šol v šolskem letu 2018/2019*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 30. 1. 2020 s spletne strani:

https://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/studije/glasbene_sole_2018-2019.pdf.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) (1996). Uradni list RS, št. 12/1996 in št. 16/2007. Pridobljeno 30. 1. 2020 s spletne strani: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2007-01-0718?sop=2007-01->.

Zgodovina KDFB. Domžale: Kulturni dom Franca Bernika Domžale. Pridobljeno 6. 2. 2020 s spletne strani: <http://www.kd-domzale.si/zgodovina-kdfbd.html>.

MAG. TJAŠA MEDVED, univ. dipl. bibl., zaposlena kot knjižničarka na Glasbeni šoli Domžale in Osnovni šoli Rodica

Naslov: Glasbena šola Domžale, Ljubljanska cesta 61, 1230 Domžale

E-naslov: tjasa.medved@guest.arnes.si

S pravljicami potujemo v svet domišljije in ustvarjalnosti

Travelling to the World of Imagination and Creativity with Fairy Tales

Nina Kranjec

Izvleček

Osnovno delo šolskih knjižnic ni učenje branja samega, temveč omogočanje branja in motivacije. Poleg ur knjižničnega informacijskega znanja in neposrednega dela z uporabniki lahko knjižnica prispeva k razvoju otrokove bralne kulture in oblikovanju pozitivnega odnosa do knjige tudi z izvajanjem interesne dejavnosti, kot je npr. ura pravljic. Na naši šoli imamo za učence 1. razreda organizirano interesno dejavnost, ki smo jo poimenovali *s pravljico po svetu*. Gre za preplet pravljичnih uric in ustvarjalnih dejavnosti, s katerimi želimo pri učencih razvijati zlasti notranjo motivacijo za branje. Branje oziroma pripovedovanje otrokom je namreč ena najbolj učinkovitih metod ustvarjanja dobrih bralcev. Ker je interesna dejavnost oblika dela, kjer ni tako strogo določenih učnih ciljev, imamo več svobode, da lahko učence aktivno vključimo v celoten delovni proces. Pri tem upoštevamo njihove ideje in zanimanja. Tako se krepi njihova samozavest, hkrati pa se na neprisiljen način razvija njihova notranja motivacija za branje.

Ključne besede:

šolska knjižnica, pravljica, pripovedovanje, ure pravljic, ustvarjalnost, interesna dejavnost

UDK 027.8:398.2

Keywords:

school library, fairy tale, storytelling, fairy tale hours, creativity, extracurricular activity

Abstract

The basic work of school libraries is not to teach reading itself but to enable reading and motivation. The library can contribute to the development of children's reading culture and the formation of a positive attitude towards books by working directly with users, by implementing library and informational science, and extracurricular activities such as a fairy tale hour. In our school, we have organized an extracurricular activity for first-grade students called *With a Fairy Tale around the World*. Its purpose is to intertwine fairy tale hours and creative activities to help foster students' inner motivation for reading. Reading and storytelling for children are among the most effective methods of creating good readers. Extracurricular activities have no strictly defined learning goals, so we have more freedom to actively include students in the entire process by also taking into account their ideas and interests. This strengthens their self-confidence and develops their inner motivation for reading in a relaxed way.

Osnovno poslanstvo šolskih knjižnic ni učenje branja samega, temveč omogočanje branja in motivacije.

Motivacija za branje izvira iz notranjih potreb in želja posameznika, le-te pa se razvijejo kot posledica posameznikovih bralnih izkušenj.

UVOD

Šolska knjižnica je sestavni del vzgojno-izobraževalnega procesa v šoli. Jamnik (1997) navaja, da osnovno delo šolskih knjižnic ni učenje branja samega, temveč omogočanje branja in motivacije. S svojimi aktivnostmi in z različnimi projekti za spodbujanje branja prispeva k razvoju otrokove bralne kulture, oblikovanju pozitivnega odnosa do knjige, krepi njegovo naravno radovednost, spremlja njegova bralna pričakovanja glede zahtevnosti in obsežnosti čtiva ter usmerja njegov razvoj v vedno bolj zahtevnega bralca, ki bo, tako upamo, tudi ostal bralec za vse življenje (Novosel, 2009).

KNJIŽNICA IN NJENA VLOGA PRI RAZVIJANJU NOTRANJE MOTIVACIJE ZA BRANJE

Branje je pomembna spretnost za pridobivanje znanja in za delovanje posameznika v družbi. Je spretnost, ki jo uporabljamo na vsakem koraku v življenju (branje navodil, oglasnih panojev, prepoznavanje prometnih znakov itd.), čeprav se tega velikokrat sploh ne zavedamo, saj se nam zdi proces branja nekaj samoumevnega (Haramija, 2018).

Pa temu ni ravno tako. Učenje branja je namreč obsežno in zahtevno. Kropp (2000) je povzel besede ameriškega romanopisca Johna Steinbecka, ki je učenje branja opredelil kot največji samostojni napor, ki ga prestane človeški razum v otroštvu. Ker pa otrok tega ne zmore sam, potrebuje ob sebi starše, učitelje, knjižničarje, ki ga usmerjajo, mu glasno berejo, se o prebranem z njim pogovarjajo in tako razvijajo njegov interes za branje.

Tako je eden od temeljnih ciljev šolske knjižnice v učencih vzbuditi in okrepiti notranjo motivacijo za branje. To je motivacija, ki izvira iz notranjih potreb in želja posameznika, le-te pa se razvijejo kot posledica posameznikovih pozitivnih bralnih izkušenj, ki jih pridobi ob skupnem branju s starši, v vrtcu ali šoli, samostojnem gledanju in branju knjig, skupnih obiskih knjižnice, obiskih pravljicnih uric ... (Bucik, 2009).

Če želimo uresničevati te cilje, je pomembno, da otroku beremo kakovostna besedila. Tako

izberemo knjige, ki so vsebinsko zanimive, vznemirljive ter so napisane v lepem in hkrati razumljivem jeziku z bogatim besediščem, sprejemljivim za otrokovo starostno stopnjo (Knaflič, 2012).

Ena od oblik dela, kjer lahko pri otrocih razvijamo notranjo motivacijo za branje, je tudi interesna dejavnost (v nadaljevanju ID). Na naši šoli za učence 1. razreda izvajamo ID, ki smo jo poimenovali *s pravljico po svetu*. Gre za preplet pravljicnih uric in ustvarjalnih dejavnosti.

PRAVLJIČNE URICE

Pravljica je v določenem obdobju vsekakor otrokova najljubša literarna zvrst, saj najde v njej hrano in pobudo za svojo domišljijo, hkrati pa si poteši potrebo po čustvenem doživljanju in izživljanju (Kobe, 1972).

Po Kordigel (1990) so otroci od 3./4. leta do približno 9. leta starosti v pravljicnem obdobju. Pravljicni junaki, situacije, čudeži otroka pripravljajo na svet in življenje.

Kordigel (1990) tudi navaja, da je v pravljicnem obdobju še vedno pomembno, da otroku pravljico pripoveduje ali bere odrasla oseba. Kot sta zapisali Marjanovič Umek in Zupančič (2003), otrok ob tem namreč doživlja varnost, zadovoljuje potrebe po skupni pozornosti in skupnem doživljanju prijetnih čustev, hkrati pa uri tudi spretnost usmerjene pozornosti. Otroci v prebranih pesmih in zgodbah vsekakor ne razumejo pomena prav vsake besede, razumejo pa jih v kontekstu in tako spoznavajo pomen novih besed in si bogatijo besedišče.

Vse to je osnova za pozitivno naklonjenost do književnosti tudi v kasnejših letih samostojnega branja. Tako je branje oziroma pripovedovanje otrokom ena najbolj učinkovitih metod ustvarjanja dobrih bralcev. Z glasnim branjem namreč otroku ponazorimo tekoče branje. To je cilj, ki naj bi ga usvojil. Hkrati pa mu predstavimo tudi notranja čustvena stanja ob branju (Bucik, 2003).

Pri tem moramo upoštevati, da naj bi bilo branje oziroma pripovedovanje pravljic namenjeno izključno užitku. Pomemben je čaroben, osupljiv, nepozaben doživljaj ob pravljicni

urici, ki ga bodo otroci želeli vedno znova doživljati (Jamnik, 2003).

Pripovedovanje je tudi dejavnost, ki v otrocih postopoma razvija zbranost. Mnogi današnji otroci namreč živijo tako, kot da v sebi ne bi imeli miru – brez obstanka begajo od ene do druge dejavnosti in težko k nečemu pristopijo zares pozorno (Štefan, 2009).

USTVARJALNE DEJAVNOSTI

Verjetno je ustvarjalnost ena izmed lastnosti, ki ljudi ločuje od drugih živih bitij. Pri tem je ključen občutek zadovoljstva, ki se poraja, ko ustvarimo nekaj novega ali izboljšamo obstoječe. To je najbolj opazno pri otrocih. Žal pa hiter tempo življenja in storilnostno naravnani šolski sistem tudi otrokom jemljeta vse več časa, tako da jim ga za sproščeno in neobvezno ustvarjanje ne preostane skoraj nič (Zorec, 2005).

Karim (2003) navaja, da je otrokova domišljija neizmerna, vendar pa deluje le takrat, ko je ozračje sproščeno in ustvarjalno, kadar je dobro motiviran, kadar ima občutek, da podpiramo njegovo domišljijo. Pomembno je, da se otrok pri ustvarjanju počuti dobro, je vesel, sproščen, navdušen.

Dolinšek Bubnič (1999) dodaja, naj otroci ustvarjajo z obema rokama, saj tako spodbujamo obe možganski hemisferi: desno, za katero je značilna domišljija, neverbalno izražanje, holistični pogled na svet, čutnost in intuitivnost; ter levo, ki je realistična, analitična, znanstvena, intelektualna, strukturira in omočja verbalno izražanje. Tako bomo dosegli, da se bodo skladno povezovali čutnozaznavni svet in kreativnost z analitično resničnostjo.

Po Papotnik (1993) učitelj strukturira učni proces v določeni časovni enoti, pri čemer upošteva zahtevnost zaposlitve, razpoložljivi čas, slog dela, razvojno in starostno stopnjo otrok, razpoložljiva gradiva ipd. Tako določi faze, po katerih bo potekala ustvarjalna dejavnost. Te faze razdeli na:

- postavitev tehničnega problema: sami ali skupaj z učenci izberemo izdelek glede na spretnost, ki jo želimo razvijati, ter z metodo pogovora in

demonstracije učencem postavimo problem, kako tak izdelek narediti. Pri tem moramo razvijati ustvarjalnost s spodbujanjem izvirnih idej in vprašanj;

- tehnična dokumentacija: pripravimo skice, risbe ... izdelkov;
- izbira gradiva: pripravimo ustrezno gradivo, stremimo k temu, da učenci spoznajo različne vrste gradiva;
- izbira orodja: pripravimo ustrezno orodje, ki ga bodo učenci potrebovali, in jih seznanimo s pravilnim rokovanjem;
- stabilizacija delovnega mesta: zagotoviti moramo dovolj delovnega prostora ter pripomočkov za izvedbo delovne naloge;
- izdelovanje sestavnih delov;
- montaža sestavnih delov v celoto;
- preizkušanje funkcionalnosti izdelka.

S PRAVLJICO PO SVETU

Skupinsko delo s knjigami, glasno branje in prijetno okolje vplivajo na pozitiven odnos do branja in posledično na razvijanje notranje motivacije za branje (Bucik, 2003).

Poleg rednega pouka in ur knjižničnih informacijskih znanj je tudi ID primerna oblika skupinskega dela s knjigami. ID je namreč oblika dela, kjer nimamo strogo določenih ciljev. Tako imamo več svobode, da upoštevamo zanimanja otrok, v delo vključimo njihove interese, želje, otroci sodelujejo pri načrtovanju dela, iskanju idej ... Pri tem se počutijo upoštevanji, krepi se njihova samozavest, hkrati pa na neprisiljen način spodbujamo in razvijamo njihovo ustvarjalnost, notranjo motivacijo, divergentnost, domišljijo, vztrajnost, samostojnost, kritičnost, izvirnost idej in spontanost (Matos, 1994).

Tako pri ID *s pravljico po svetu*, ki je na naši šoli namenjena učencem 1. razreda, sledimo naslednjim ciljem:

- razvijanje zmožnosti poslušanja umetnostnega besedila;

Otroci naj ustvarjajo z obema rokama, saj tako spodbujamo obe možganski hemisferi: desno, za katero je značilna domišljija, neverbalno izražanje, holistični pogled na svet, čutnost in intuitivnost; ter levo, ki je realistična, analitična, znanstvena ...

Bralec mora z interpretativnim branjem ustvariti trenutek, ko poslušalci ob stiku z literarnim delom doživijo estetski užitek.

- bogatenje besedišča;
- spodbujanje notranje motivacije za branje;
- razvijanje bralnega interesa;
- spodbujanje domišljije in čustvenega doživljanja otrok;
- oblikovanje pozitivnega odnosa in ljubezni do knjige;
- razvijanje bralnih, govornih in pripovedovalnih spretnosti otrok;
- spodbujanje ustvarjalnosti;
- razvijanje spretnosti opazovanja, predstavljenosti in domišljije;
- spoznavanje različnih gradiv in razvijanje motoričnih spretnosti.

Po Krakar - Vogel (1991) naj bi obravnava umetnostnega besedila potekala po določenem zaporedju, in sicer:

- doživljajsko-spoznavna motivacija (vprašanja, pogovor, uganke, slike, glasba, različne naloge itd.);
- najava besedila (naslov, avtor, vprašanje, zakaj je določena pravljica izbrana na ta dan itd.);
- interpretativno branje (branje brez prekinitev in dodatnih razlag, učencem predstavimo tudi notranja čustvena stanja itd.);
- premor po branju (nekaj sekund, da učenci uredijo svoje misli);
- izražanje doživetij (pogovor, razjasnitev neznanih besed, izražanje čustvenega doživljanja otrok);
- analiza, sinteza in vrednotenje (pogovor o vsebini);
- nove naloge (likovne, glasbene, gibalne dejavnosti).

Pri vsaki uri ID *s pravljico po svetu* tako sledimo opisanim aktivnostim. Z različnimi ugankami, nalogami, pogovorom, ilustracijami ipd. v učencih najprej spodbudimo interes in motivacijo za poslušanje. Po predstavitvi izbrane knjige sledi interpretativno branje oziroma pripovedovanje besedila. Kordigel Aberšek

(2008) navaja, da mora bralec z interpretativnim branjem ustvariti trenutek, ko poslušalci ob stiku z literarnim delom doživijo estetski užitek. Zgodbe, ki jim učenci prisluhnejo na ID, so skrbno izbrane. Sodobna knjižna produkcija je namreč relativno velika in ponuja širok izbor različnega gradiva za otroke. Prav zaradi pestrosti ponudbe in različne kakovosti gradiva je pomembno, da se otrokom pri organiziranih oblikah dela s knjigo, kamor štejemo tudi ID, ponudi priložnost, da spoznajo vsebinsko in likovno kakovostno otroško knjigo.

Pri izboru gradiva se tako opiram na priporočila Društva Bralna značka ter priročnike za branje kakovostnih mladinskih knjig, upoštevamo pa tudi vsebinsko ustreznost glede na čas in dogodke v letu.

Po branju najprej sledi čustveni premor, da lahko učenci uredijo svoje misli, nato pa pogovor o doživetjih in vsebinska analiza.

Nove naloge so vedno zastavljene v obliki ustvarjalnih dejavnosti, ki so predstavljene v Prilogi 1.

Kadar nam čas dopušča, ob koncu ure naredimo še nevihto možganov, ko so učenci izzvani na tri različne načine:

- Vprašamo jih, kaj bi želeli naslednjič ustvarjati in iz kakšnega gradiva. Spodbujamo jih, da narišejo skico izdelka in jo prinesejo ali pa v prostem času pridejo v knjižnico, kjer v knjigah in po spletu poiščemo načrte in predloge za izdelke, ki jih uresničimo v eni od naslednjih ur. Na temelju njihovih idej za izdelke nato knjižničarka poišče vsebinsko primerno slikanico.
- Pokažemo jim slikanico, ki ji bomo prisluhnili pri naslednji uri, jim povemo temo in jih spodbudimo, da razmislijo in poiščejo ideje za ustvarjanje.
- V knjižnici si vsak izbere eno slikanico, skupaj jih pregledamo in nato izberemo tisto, kateri bomo prisluhnili v eni od naslednjih ur, ter se pogovorimo, kaj bi lahko ustvarili ob zgodbi iz te slikanice.

SKLEP

Poleg ur knjižničnega informacijskega znanja in neposrednega dela z uporabniki lahko knjižnica prispeva k razvijanju bralnega interesa in notranje motivacije otrok tudi z izvajanjem ID, ki so primerna oblika skupinskega dela s knjigami. Ker je ID oblika dela, kjer nimamo strogo določenih učnih ciljev, stremimo k temu, da so učenci s svojimi idejami aktivno vključeni

v celoten delovni proces. Tako lahko ustvarimo prijetno in spodbudno okolje, v katerem se otroci počutijo slišane, upoštevane ter si ustvarjajo pozitivno samopodobo. Z izborom kakovostne literature, živim pripovedovanjem in dejavnostmi po branju se trudimo na zanimiv in nevsiljiv način pri otrocih ustvarjati pozitivne bralne izkušnje, razvijati notranjo motivacijo za branje in jih tako usmeriti, da postanejo bralci za vse življenje. ●

Viri in literatura

- 60:40: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2014: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2013 (2014). Ljubljana: Mestna knjižnica.
- [Alfa]: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2019: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2018 (2019). Ljubljana: Mestna knjižnica.
- Algoritem arene: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2012: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2011 (2012). Ljubljana: Mestna knjižnica.
- Bucik, N. (2003). Motivacija za branje. V: M. Blatnik Mohar (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 112–118). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bucik, N. (2009). Razvijanje otrokove motivacije za branje v domačem okolju. V: L. Knaflič in N. Bucik (ur.), *Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti* (str. 17–26). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Človeknejezise: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2015: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2014 (2015). Ljubljana: Mestna knjižnica.
- Dolinšek Bubnič, M. (1999). *Beri mi in se pogovarjaj z mano!: strokovni priročnik z nasveti za kreativno uporabo otroških slikanic*. Ljubljana: Epta.
- Eden je svet: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2018: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2017 (2018). Ljubljana: Mestna knjižnica.
- Ekvilibristika branja: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2013: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2012 (2013). Ljubljana: Mladinska knjižnica.
- Geneze – poti v bistrourne nesmisle: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2011: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2010 (2011). Ljubljana: Mladinska knjižnica.
- Haramija, D. (2018). O pomenu branja. *Razredni pouk*, 20 (1), str. 29.
- Jamnik, T. (1997). Motivacija za branje v mladinskih knjižnicah. *Slovenščina v šoli*, 2 (1), str. 4–9.
- Jamnik, T. (2003). Dejavnosti ob branju. V: M. Blatnik Mohar (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 130). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Karim, S. (2003). Knjiga in njene likovne spodbude. V: M. Blatnik Mohar (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 133–136). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Knaflič, L. (2012). O pomenu branja za otrokov razvoj. *Otrok in knjiga*, 39 (84), str. 44–48.
- Kordigel, M. (1990). Bralni razvoj, vrste branja in tipologija bralcev. *Otrok in knjiga*, 17 (29/30), str. 5–42.
- Kordigel Aberšek, M. (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kozmični poljubi vzporednih svetov: izbor mladinskih knjig iz leta 2002 po temah, zvrsteh in žanrih (2003). Ljubljana: Rokus.
- Krakar - Vogel, B. (1991). *Skice za književno didaktiko*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kropp, P. (2000). *Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje*. Tržič: Učila.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2003). Vloga branja in pripovedovanja v otrokovem razvoju. V: M. Blatnik Mohar (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 27–33). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Matos, S. (1994). *Spodbujanje ustvarjalnosti*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Novosel, D. Š. (2009). Vrednotenje učinkov branja v šolski knjižnici. *Šolska knjižnica*, 19 (1), str. 51–55.
- Od gnezd do zvezd: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2016: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2015 (2016). Ljubljana: Mladinska knjižnica.

Odklenjeni kriki: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2017: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2016 (2017). Ljubljana: Mestna knjižnica.

Ozvezdje Knjiga: priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2010: pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2009 (2010). Ljubljana: Mestna knjižnica.

Papotnik, A. (1993). *Zgodnje uvajanje v tehniko*. Maribor: Obzorja.

Pravljčni vrtovi, sezname želja in druge dobre zgodbe: pregledni in priporočilni seznam mladinskih knjig iz leta 2003 po temah, zvrsteh in žanrih (2004). Ljubljana: Mestna knjižnica.

Šircelj, M., Kobe, M., Gerlovič, A. (1972). *Ura pravljič*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Štefan, A. (2009). Pripovedovanje v družinskem krogu. V: L. Knaflič in N. Bucik (ur.), *Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti* (str. 43–48). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Zorec, M. (2005). *Ustvarjalne delavnice: zbirka načrtov za obogatitev pouka tehnike v osnovni šoli*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

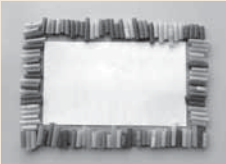
NINA KRANJEC, univ. dipl. bibl. zaposlena kot šolska knjižničarka na OŠ Grm

Naslov: Trdinova 7, 8000 Novo mesto

E-naslov: nina.kranjec@guest.arnes.si

PRILOGA 1: USTVARJALNE DEJAVNOSTI PO BRANJU

(Ocena knjig je podana skladno s kriteriji vrednotenja v priročnikih za branje kakovostnih mladinskih knjig.)

Knjiga	Ustvarjalne dejavnosti	Vir
1. Becker, B. (2011). <i>Obisk za medveda</i> . Ljubljana: Mladinska knjiga. (ZELO DOBRO)	Obešanka za na vrata – sovica 	Uliana, K. (22. 1. 2017). <i>Paper Mosaic Owls</i> . https://thepinterestedparent.com/2017/01/paper-mosaic-owls/
2. Bitenc, J. (2016). <i>Mucka z balonom</i> . Ljubljana: Mladinska knjiga. (ZELO DOBRO)	Letalo na vrvici 	Manlapig, L. (21. 3. 2014). <i>Make a Simple paper kite</i> . http://www.pinkstripeysocks.com/2014/03/make-simple-paper-kite.html
3. Crowther, K. (2013). <i>Jure in Jaka</i> . Ljubljana: Mladinska knjiga. (ODLIČNO)	Okvir za risbico iz slamic 	Small, L. (b. d.). <i>Drinking Straw Picture Frame</i> . https://www.activityvillage.co.uk/drinking-straw-picture-frame

Knjiga**Ustvarjalne dejavnosti****Vir**

4. Damm, A. (2016).
Goljata čakam.
Hlebce: Zala.

(ODLIČNO)

Ura polžek

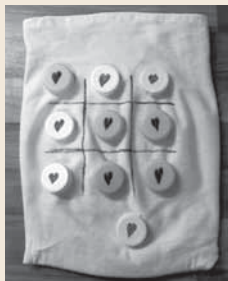
Swinging Snail. (b. d.).

[Http://krokotak.com/2018/04/swinging-snail/](http://krokotak.com/2018/04/swinging-snail/).

5. Davies, B. (2018).
Kit v nevihti.
Hlebce: Zala.

(ODLIČNO)

3 v vrsto

Igrajmo se! (21. 4. 2016).

<https://otroski.rtv slo.si/bansi/prispevek/4291>.

6. Yamada, K. (2016).
Kaj storiš z idejo?
Ljubljana: BP.

(ZELO DOBRO)

Ideja

Učenci dobijo svinčnik, škarje, lepilo, 1 bel list in 1 barvni list papirja.

Sami si zamislijo izdelek in ga naredijo.

7. Donaldson, J. (2011).
Najprisrčnejši velikan.
Ljubljana: Mladinska knjiga.

(ODLIČNO)

Krona iz papirnatega krožnika

Za kralja ali kraljično. (25. 4. 2015).

<https://otroski.rtv slo.si/bansi/prispevek/3341>.

8. Freedman, C. (2015).
Andrej in Piki. Hlebce: Zala.

(ODLIČNO)

Zapestnice prijateljstva

How to make a friendship bracelet with a cardboard loom. (22. 7. 2016).

<https://www.youtube.com/watch?v=IAOhiYI48y4>.

9. Gombač, Ž. (2018).
Gobčko in Hopko.
Dob: Miš.

(ODLIČNO)

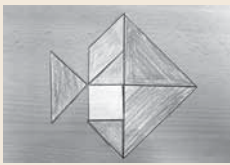
Prstna lutka

Pisani metulji na prstih pričarajo pomlad. (b. d.).

<https://mojpogled.com/pisani-metulji-na-prstih-pricarajo-pomlad/>.

	Knjiga	Ustvarjalne dejavnosti	Vir
10.	Grafenauer, N. (2010). <i>Autozaver.</i> Ljubljana: Grafenauer založba. (ODLIČNO)	Parkirna ura 	<i>Parkirna ura.</i> (2. 12. 2012). Http://ustvarjalneiskrice.blogspot.com/2012/12/parkirna-ura.html
11.	Grimm, J., Grimm, W. (2018). <i>Obuti maček.</i> Ljubljana: Mladinska knjiga. (ODLIČNO)	Košarica iz filca 	<i>Easy and Practical Felt Basket.</i> (9. 7. 2014). Https://coolcreativity.com/home-decor/diy-easy-and-practical-felt-basket/
12.	Hofmeyr, D. (2013). <i>Ime čarobnega drevesa.</i> Hlebce: Zala. (ODLIČNO)	Želvica - platnena vezava 	Vucajnk, A. (b. d.). <i>Paper Weaving Turtle Craft for Kids.</i> Https://www.easypeasyandfun.com/paper-weaving-turtle-craft/
13.	Janček Ježek. (2016). <i>V Slovenske ljudske pravljice.</i> (str. 70-81). Ljubljana: Mladinska knjiga. (ODLIČNO)	Ježek - lepljenka iz naravnih materialov 	<i>Fall Leaf Hedgehog.</i> (b. d.). Http://krokotak.com/2013/03/fall-leaf-hedgehog/
14.	Karst, P. (2019). <i>Nevidna nit.</i> Ljubljana: Grafenauer. (ZELO DOBRO)	Broška iz filca za mamice 	Dowdle, J. (31. 8. 2017). <i>Making Felt flowers.</i> Https://www.ehow.com/how_4706350_making-felt-flowers.html
15.	Kermauner, A. (2012). <i>Žiga špaget gre v širni svet.</i> Dob pri Domžalah: Miš. (ODLIČNO)	Jabolko - trganka 	<i>The Worm and the Apple.</i> (b. d.). Http://krokotak.com/2013/09/the-worm-and-the-apple/
16.	Lestrade, A. (2009). <i>Dežela Velike tovarne besed.</i> Ljubljana: Kres. (ODLIČNO)	Tangram 	Kotsikou, E. (27. 2. 2013). <i>Quick Tip: Create a Set of Awesome Tangram Magnets for Your Fridge.</i> Https://crafts.tutsplus.com/tutorials/quick-tip-create-a-set-of-awesome-tangram-magnets-for-your-fridge--craft-4838

Knjiga**Ustvarjalne dejavnosti****Vir**

17. Landa, N. (2010).
Veliki lov na pošast.
Ljubljana: Morfem.

(DOBRO)

Lovilec sanj

Diy Kids' Dream Catcher. (27. 2. 2015).

<https://janecanblogdotcom.wordpress.com/2015/02/27/diy-kids-dream-catcher/>.

18. Levstik, F. (2012).
Kdo je napravil Vidku srajčico.
Ljubljana: Mladinska knjiga.

(ODLIČNO)

Ročna lutka iz filca

Basic Hand Puppet. (b. d.).

http://www.geocities.ws/kissafrog_geo/puppet/hndpuppat.html.

19. Mav Hrovat, N. (2012).
O miški, ki je zbirala pogum.
Ljubljana: Mladinska knjiga.

(ZELO DOBRO)

Kazalka – miška na slamici

Candy Cane Mice. (21. 12. 2010).

<http://jeanscraftycorner.blogspot.com/2010/12/candy-cane-mice.html>.

20. Mcritchie, R. (2015).
Eduard in veliko odkritje.
Domžale: Epistola.

(ZELO DOBRO)

Slika s skritim imenom

Radial Name Tutorial. (4. 10. 2012).

<http://applesloveorangespdx.blogspot.com/2012/10/radial-name-tutorial.html>.

21. Mlakar, I. (2010).
Kako sta Bibi in Gusti sipala srečo.
Radovljica: Didakta.

(ODLIČNO)

Baletna plesalka – snežinka

Snowflake Ballerinas for Little Hands. (b. d.).

<http://krokotak.com/2012/11/snowflake-ballerinas-for-little-hands/>.

22. Treleaven, L. (2016).
Snežinke z napako.
Domžale: Epistola.

(DOBRO)

Snežinke

Papirnata bučka. (9. 10. 2016).

<https://otroski.rtvsllo.si/bansi/prispevek/4673>.

Knjiga

23. Peroci, E. (2012).
Hišica iz kock.
Ljubljana: Mladinska knjiga.

(ODLIČNO)

Ustvarjalne dejavnosti

Umetnije iz kamenčkov

Vir

Van't Hul, J. (b. d.).
Nature Art for Kids: 33 Activities to Try.

<https://artfulparent.com/nature-art-for-kids/>.

24. *Rokavička.* (2014).
Ljubljana: Mladinska knjiga.

(ODLIČNO)

Venček iz rokavičk

Love Is...Paper Wreath Kids Craft. (29. 1. 2016).

<https://www.amoderndayfairytale.net/2016/01/love-is-paper-wreath-valentines-day.html>.

25. Rühmann, K. (2002).
Vilibald.
Ljubljana: Kres.

Zgibana smrečica iz revije

Magazine Christmas Trees. (b. d.).

<https://www.raisingdragons.com/magazine-christmas-trees/>.

26. Sarah, L. (2015).
Na hitrem hribu.
Hlebce: Zala.

(ODLIČNO)

Preprosto letalo na slamici

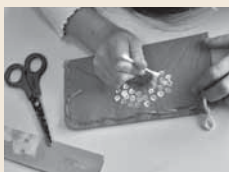
Waken, A. (b. d.).
Straw Plane Variations.

<https://allfortheboys.com/straw-plane-variations/>.

27. Slapnik, J. (2017).
Kaj je najlepše.
Domžale: Epistola.

(DOBRO)

Torbica z regratovo lučko

Gibbon, S. (10. 7. 2016).
Thumbprint Dandelion.

<https://www.gluedtomycraftsblog.com/2016/07/thumbprint-dandelion-kid-craft-wfree-printable.html>.

28. Svetina, P. (2011).
Čudežni prstan.
Ljubljana: Vodnikova založba
(DSKG): KUD Sodobnost
International.

(ODLIČNO)

Frizbi iz papirnatih krožnikov

Cool DIY frisbee from paper plates. (b. d.).

<http://krokotak.com/2014/05/cool-diy-frisbee-from-paper-plates/>.

Dejavniki pogostosti branja in šolska uspešnost med šolajočo se mladino v Sloveniji

Reading Frequency Factors and School Performance of Slovenian Students

Maja Krajnc

Izveček

Branje je ena izmed najpomembnejših prostočasnih aktivnosti mladih, saj pozitivno prispeva k številnim želenim izidom mladostnikov. Zato je pomembno preučiti, kateri dejavniki prispevajo k neenakostim v pogostosti branja med šolajočimi se mladimi v Sloveniji. V pričujoči raziskavi so avtorji preučili, ali spol, kulturni kapital družine, socioekonomski status družine (SES) in izobrazba staršev vplivajo na pogostost branja mladostnikov ter ali pogostost branja učinkuje na njihovo šolsko uspešnost. Analizirali so reprezentativni nacionalni vzorec mladih v Sloveniji, starih med 14 do 29 let, iz leta 2018. V analizo so zajeli šolajočo se mladino (N = 733), od tega je bilo 48 % deklet, povprečna starost je znašala 20,31 leta. Ugotovili so, da dekleta statistično značilno pogosteje berejo kot fantje, da so pogostejši bralci mladi z višjim kulturnim kapitalom družine in z bolj izobraženimi starši. SES družine se ni izkazal za dejavnik pogostosti branja. Potrjena je bila tudi hipoteza, da večja pogostost branja med šolajočo se mladino pozitivno učinkuje na šolsko uspešnost mladostnikov.

Ključne besede:

branje, šolska uspešnost, spol, SES, kulturni kapital

UDK 028.5:373

Keywords:

reading, school performance, gender, SES, cultural capital

Abstract

Reading is one of the most important leisure activities of young people in terms of its positive contribution to the many outcomes they desire. Therefore, it is important to determine which factors contribute to the differences in reading frequency among young students in Slovenia. The authors of this research examined the influence of gender, family's cultural capital, family's socio-economic status (SES) and parents' education on reading frequency in young people and of reading frequency on their school performance. They analysed a representative sample of young people in Slovenia from 2018, aged 14-29 years. The analysis included young students (N = 733), 48 % of whom were girls, with the average age of 20.31 years. The results have shown statistically significant differences in gender, with the girls reading more often than the boys, as well as in family's cultural capital and parents' education, where young readers with higher family's cultural capital and more educated parents are more frequent. Family's SES was not proven as a reading frequency factor. The hypothesis that higher reading frequency among young students positively influences their school performance was also proven.

Raziskave kažejo, da je pogostejše branje povezano z boljšimi učnimi izidi oz. višjo šolsko uspešnostjo v raznolikih starostnih skupinah pa tudi z boljšo samopodobo in večjo ustvarjalnostjo, boljšim telesnim in duševnim zdravjem, dobrim počutjem, nižjim doživljanjem stresa in nižjo umrljivostjo.

1 UVOD

Branje je ena izmed najpomembnejših prostočasnih aktivnosti mladih, saj pozitivno prispeva k številnim želenim izidom mladostnikom. Med drugim, denimo, raziskave kažejo, da je pogostejše branje povezano z boljšimi učnimi izidi oz. višjo šolsko uspešnostjo (Puklek Levpušček, Podlesek in Šterman Ivančič, 2012; Kalb in Ours, 2014; Owusu Acheaw, 2014), v raznolikih starostnih skupinah pa tudi z boljšo samopodobo in večjo ustvarjalnostjo, boljšim telesnim in duševnim zdravjem, dobrim počutjem, nižjim doživljanjem stresa in nižjo umrljivostjo (Jacobs et al., 2008; Rizzolo et al., 2009; Billington, 2015; Watson, 2016). Glede na pomembnost branja za mladostnikove razvojne izide je pomembno preučiti, kateri dejavniki prispevajo k neenakostim v pogostosti branja med šolajočimi se mladimi v Sloveniji. Pretekle raziskave v Sloveniji in tujini so, denimo, pokazale, da je branje v prostem času pogostejše med dekleti oz. ženskami (Puklek Levpušček, Podlesek in Šterman Ivančič, 2012; Plevnik, 2011), med tistimi, katerih družine imajo višji socioekonomski status (SES) (Chiu in McBride-Chang, 2006; Hemmerichs, Agirdag in Kavadias, 2016; Puklek Levpušček, Podlesek in Šterman Ivančič, 2012; Plevnik, 2011), vključno z višjo izobrazbo staršev (Deszcz Tryhubczak in Huysmans, 2018; Knaflič, 2002; Kovač et al., 2020) in višjim kulturnim kapitalom (Deszcz Tryhubczak in Huysmans, 2018; Kalb in Ours, 2014; Sullivan in Brown, 2015; Wollscheid, 2013; Wollscheid, 2014; Kovač et al., 2020). Namen pričujočega prispevka je preučiti, ali so nekateri dejavniki branja, ki so se v dosedanji literaturi izkazali kot statistično značilno povezani z bralnimi navadami oz. pogostostjo branja, statistično značilni tudi med šolajočimi se mladimi v Sloveniji. Ob tem bomo preučili tudi, ali je pogostost branja povezana z višjo šolsko uspešnostjo, in na podlagi rezultatov naše raziskave podali nekatere predloge za šolsko prakso.

2 BRANJE

Branje je pomembna prostočasna aktivnost, tudi ker pomembno prispeva k pismenosti oz. bralnim dosežkom (Anderson, Wilson in Fielding, 1988; PIRLS, 2006; PISA, 2009). Pismenost je skupek spretnosti, ki posamezniku omogočajo

iskanje, izbiro in rabo informacij za potrebe vlog, ki jih opravlja v vsakdanjem življenju, in ki vplivajo na pridobivanje izobrazbe, možnosti zaposlovanja in uspešnost na delovnem mestu, izbor aktivnosti prostega časa in splošno razgledanost (Knaflič, 2002). Bralna pismenost je sposobnost razumevanja in uporabe pisnega besedila za doseganje določenih namenov (Puklek Levpušček, Podlesek in Šterman Ivančič, 2012). V Sloveniji, Evropi in širše je bralna pismenost prepoznana kot temeljna zmožnost in človeška vrednota, ki prispeva k napredku, razvoju, svobodi, ozaveščenju, enakosti in demokraciji. Posamezniku omogoča nadaljnje in vseživljenjsko izobraževanje, konkurenčnost na trgu dela ter umestitev v ožje in širše družbeno okolje (Nolimal, 2011, str. 7). Glede na pomen pismenosti za posameznika in družbo in glede na to, da so bralne navade ključna aktivnost, ki spodbuja pismenost, je pomembno preučiti kakšni so dejavniki bralnih navad oz. pogostosti branja med mladimi v Sloveniji.

2.1 BRALNE NAVADE

V zadnjih letih v javnosti prevladuje vtis, da se je bralna pismenost pri otrocih zmanjšala in da je to povezano z vedno večjim številom elektronskih medijev, ki so postali nenadomestljivi del življenja otrok, mladostnikov in odraslih. Različne pomisleke o vplivu informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) na branje so raziskovalci izražali že v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja ob pojavu televizije, pomisleki pa so se stopnjevali s porastom novih medijev, razvojem digitalnih naprav in vse večjo prevlado vizualne kulture. Dostop in številčnost novih medijev sta torej začela zmanjševati obseg časa, ki ga otroci in mladostniki porabijo za druge dejavnosti, tudi za branje (Subrahmanyam, Greenfield, Kraut in Gross, 2001; Rosén in Gustafsson, 2014; po Deszcz Tryhubczak in Huysmans, 2018).

Učinke pojava in uporabe novih medijev na količino oz. obseg prostočasnega branja v urah je preučevala raziskava na Nizozemskem, ki je zajela podatke 40-letnega obdobja (med 1955 in 1995) in je pokazala, da se je čas branja prepolnil, pri čemer so pri tem upoštevali pogostost branja knjig, revij in časopisov (Knulst in Kraaykamp, 1997).

Avtorji ugotavljajo nekatere negativne bralne trende: med slovensko populacijo se je, denimo med letoma 2014 in 2019, zmanjšal delež »intenzivnih« bralcev, to je tistih, ki letno preberejo več kot 20 knjig.

Hitrejša in površna branja na internetu ne dosega učinkov globokega linearnega (tradicionalnega) branja in hkrati tudi manjša bralčevo zmožnost empatije s pripovednimi osebami.

V Sloveniji se od leta 1974 izvaja raziskava *Knjiga in bralci*. Avtorji ugotavljajo nekatere negativne bralne trende: med slovensko populacijo se je, denimo med letoma 2014 in 2019, zmanjšal delež »intenzivnih« bralcev, to je tistih, ki letno preberejo več kot 20 knjig, z 9 % na 6 %, pa tudi tistih, ki letno preberejo več kot 10 knjig (z 18 % na 14 %). Zmanjšal se je tudi delež tistih, ki berejo vsak dan (z 8 % na 5 %), za 3 % pa se je zmanjšalo tudi število obiskovalcev knjižnic in število družin, v katerih doma pogosto berejo otrokom (Kovač et al., 2020). Hkrati pa raziskava ugotavlja, da se je nekoliko povečal delež »bralcev« (posameznikov, ki so v zadnjih 12 mesecih (pre)brali vsaj eno knjigo) z 51 % leta 2014 na 58 % leta 2019, po drugi strani pa v zadnjih 40-ih letih konsistentno med 40 in 50 % prebivalstva Slovenije letno ni prebralo niti ene knjige (Rupar et al., 2019, str. 11–16). Povzamemo lahko, da v Sloveniji delež nebralcev v zadnjih štiridesetih letih ostaja približno enak, medtem ko delež intenzivnih bralcev upada, kar v splošnem kaže na, podobno kot na Nizozemskem, upad pogostosti branja v Sloveniji.

Bralne navade so preučevali tudi avtorji raziskave, opravljene med 429 študenti pedagoških fakultet Univerze v Ljubljani, ki so bili anketirani v študijskih letih 2017/18 in 2018/19. Kar 90 % anketiranih študentov je odgovorilo, da prosti čas preživljajo ob računalniku in/ali mobilnem telefonu (17,4 ure tedensko), branje pa je kot prostočasno dejavnost izbralo dobrih 44 % vprašanih (8,1 ure tedensko). Za nebralce se je opredelilo 16 % študentov (Kovač et al., 2020).

Raziskava, opravljena v Veliki Britaniji, je pokazala, da ko otroci odraščajo, branje tekmuje z mnogimi zaslonskimi dejavnostmi. Na primer, manj kot ena tretjina otrok, mlajših od 12 let, poroča, da uporabljajo pametni telefon ali druge ročne naprave za internetno povezavo 5–7 dni v tednu. Ta delež se poveča na 62 % otrok, starih od 12 do 14 let, in nato na 80 % otrok, starih od 15 do 17 let (Kids & Family Reading Report, 2015). Rezultati mednarodne raziskave PISA o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti, ki se izvaja pod okriljem Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) na 15-letnikih v 43-ih državah OECD, pa kažejo, da je tudi e-branje

povezano s pozitivnimi izidi. V povprečju so namreč anketirani dijaki, ki so pogosteje brali elektronsko pošto, bili pogosteje udeleženi v spletnih klepetalnicah, brali novice po spletu, uporabljali spletne slovarje in enciklopedije, se udeleževali skupinskih diskusij na spletu in tam pogosteje iskali informacije, bolj kompetentni bralci (dosegali so višje rezultate pri bralni pismenosti) kot vrstniki, ki so v tovrstnih aktivnostih redko aktivni ali sploh niso aktivni (Puklek Levpušček, Podlesek in Šterman Ivančič, 2012).

Raziskovalci so kritični do čezmerne uporabe elektronskih medijev tudi z zornega kota drugih negativnih vidikov in posledic uporabe elektronskih medijev, ne samo glede njihovega vpliva na zmanjšanje časa, ki ga mladi namenijo branju. Nicholas Carr v svoji študiji (Shallows, 2007; po Doupona Horvat, 2011) na podlagi slikanja delovanja nevronskih povezav pri uporabi interneta opozarja, da pretirana uporaba povzroča veliko zmanjšanje obsega bralčeve pozornosti, medtem ko hitrejša in površna branja na internetu ne dosega učinkov globokega linearnega (tradicionalnega) branja in hkrati tudi manjša bralčevo zmožnost empatije s pripovednimi osebami.

Povzamemo lahko, da so bralne navade v zadnjih desetletjih sočasno s pojavom elektronskih medijev spreminjajo predvsem v smislu časa, ki ga mladi porabijo za branje. Pri tem mnoge zgoraj navedene raziskave branje definirajo v smislu »tradicionalnega« branja knjig, revij, časopisov, manj pogosto pa se preučuje branje v okviru elektronskih medijev, četudi so postali del našega vsakdana in iz njih ljudje pogosto prejmemo največ informacij za vsakodnevno spremljanje dogodkov in družbenih pojavov. Poleg sprememb v pogostosti branja v zadnjih desetletjih pa raziskave kažejo tudi, da obstajajo nekateri ključni dejavniki razlik v pogostosti branja med otroki in mladostniki, ki jih obravnavamo v naslednjem razdelku.

2.2 DEJAVNIKI BRANJA

2.2.1 Spol

Raziskave, opravljene v Sloveniji in tujini, kažejo, da dekleta berejo pogosteje in dosegaajo boljše bralne dosežke. Raziskava PISA je poka-

zala, da so imela dekleta statistično pomembno boljše povprečne bralne rezultate kot fantje v vseh analiziranih državah, razen v Romuniji in Peruju. Tudi v Sloveniji so v isti raziskavi dijakinje v povprečju dosegale boljše bralne dosežke kot dijaki. Razlike med spoloma so se izrisale tudi na področju bralnih navad. V Sloveniji (podobno kot velja za povprečje v državah OECD) za zabavo bere večji delež dijakinj (75 %) kot dijakov (46 %), ob tem pa dekleta v branju tudi uživajo v večji meri kot fantje (razlika je 25 odstotnih točk) (Puklek Levpušček, Podlesek in Šterman Ivančič, 2012). Študija Eurydice o razlikah med spoloma iz leta 2010 je ugotavljala zvezo med spolom in učno uspešnostjo: slovenski fantje so na splošno bralno šibkejši od deklet, posledično je učni uspeh učencev, zaradi bralne šibkosti, v pomembno večjem deležu ogrožen kot učni uspeh učenk. Tako velike razlike med spoloma kot v Sloveniji so le še v treh drugih evropskih državah (Lesar et al., 2005; po Plevnik, 2011).

Razlik med spoloma v bralnem razumevanju ni mogoče pripisati samo biološkemu vplivu, temveč tudi temu, da mnoge družbe više vrednotijo pomen pismenosti pri deklicah kot pri fantih (Chiu in McBride-Chang, 2006), prav tako je branje (zlasti leposlovja) pogosto pojmovano kot znak »ženskosti«. Eden poglavitnih razlogov za nižje dosežke v branju pri fantih je tudi njihovo pomanjkanje zanimanja za branje in pisanje ter večje podleganje vrstniškemu pritisku po izkazovanju »moškosti«. Vendar pa tudi rezultati raziskave PISA 2009 kažejo, da se fantje radi angažirajo pri branju specifičnih bralnih gradiv, prav tako pa veliko berejo tudi na spletu (Puklek Levpušček, Podlesek in Šterman Ivančič, 2012).

2.2.2 Kulturni kapital staršev

Pretekle raziskave kažejo tudi na pozitivne učinke bralnih navad staršev (eden izmed kazalnikov kulturnega kapitala družine) na bralne navade in dosežke otrok. Večnacionalna študija PIRLS iz leta 2011 kaže boljše bralne rezultate pri otrocih, ki imajo doma ugodnejšo bralno klimo, merjeno po stopnji pogostosti branja knjig med starši (Deszcz Tryhubczak in Huysmans, 2018). Študija o avstralskih otrocih (LSAC) je ugotovila, da ima pogostost branja

otrokom v mladih letih (praviloma s strani staršev) neposreden vzročno-posledični učinek na izobraževalne dosežke otrok, neodvisno od njihovega družinskega statusa in okolja. Vsakodnevno branje otrokom pri 4-ih do 5-ih letih je statistično značilno pozitivno vplivalo na njihove bralne in kognitivne sposobnosti (tj. jezik in pismenost, računanje) kasneje v življenju (Kalb in Ours, 2014). Do podobnih sklepov o pozitivnem vplivu branja otrokom in bralnih navad staršev na razvoj otrok so prišle tudi druge študije v tujini (Sullivan in Brown, 2015; Wollscheid, 2014; Wollscheid, 2013). To se je izkazalo tudi v Sloveniji, kjer je raziskava med 846 odraslimi pokazala, da starši tisto, kar sami radi počnejo (npr. berejo), prenesejo na svoje otroke (Knaflič, 2002). Raziskava TIMSS pa je pokazala, da je v Sloveniji pozitivna povezanost med številom knjig doma (ki je prav tako kazalnik kulturnega kapitala družine) in rezultatom otrok na preizkusu znanja TIMSS (Vehovar idr. 2009; po Kovač et al., 2020), o podobnih rezultatih v povezavi z domačo knjižnico in branjem knjig doma pa poročajo tudi tuji avtorji (Kovač et al., 2020; Chiu in McBride-Chang, 2006; Puklek Levpušček, Podlesek in Šterman Ivančič, 2012).

2.2.3 Socioekonomski status družine (SES)

Raziskave so pokazale tudi povezavo med SES družine in bralnimi dosežki otrok. Že omenjena raziskava PISA je npr. pokazala, da sta družinski SES in družinski SES sošolcev pozitivno povezana z bralnimi dosežki mladostnika. Tudi na ravni držav so učenci v socioekonomsko bogatejših državah dosegli višje rezultate branja kot tisti v revnejših državah (Chiu in McBride-Chang, 2006). Podobno kaže raziskava med 43.870 učenci v desetih zahodnoevropskih državah, ki razkriva, da imajo učenci z nižjim SES tudi nižjo bralno pismenost in slabše bralne navade kot učenci v družinah z višjim SES (Hemmerechts, Agirdag in Kavadias, 2016), ter mednarodna raziskava bralne pismenosti med učenci 40-ih držav (tudi Slovenije) PIRLS 2006, ki je ugotovila, da je bralna pismenost otrok naraščala s finančnim položajem družine (Doupona Horvat in Krevh, 2007; po Puklek Levpušček, Podlesek

in Šterman Ivančič, 2012). Statistično značilna povezanost med SES učencev in bralnimi dosežki je bila v vseh sodelujočih državah ugotovljena tudi v raziskavi PISA 2009 (OECD, 2010b; po prav tam), v kateri SES družine v Sloveniji pojasnjuje 14 % razlik med dijaki v bralnih dosežkih (Pedagoški inštitut, 2010; po prav tam). Tudi Zavod RS za šolstvo je v svojih analizah povezanosti med SES učencev in dosežki na nacionalnem preverjanju znanja pri slovenščini ugotovil visoko stopnjo povezanosti med dosežki učencev in povprečno bruto plačo v slovenskih regijah (Plevnik, 2011).

2.2.4 Izobrazba staršev

Raziskava PIRLS iz leta 2011 je pokazala, da igra pri bralnih dosežkih otrok pomembno vlogo tudi izobrazba staršev. Raziskava je pokazala, da imajo v vseh 40-ih analiziranih državah otroci z vsaj enim visoko izobraženim roditeljem višjo bralno sposobnost kot otroci iz nizko izobraženih družin (Deszcz Tryhubczak in Huysmans, 2018). Ista raziskava iz leta 2006 je pokazala, da so učenci v Sloveniji v letu 2006 (s 522-imi točkami) presegli mednarodno povprečje v bralnih dosežkih v primerjavi z letom 2001, ko so bili ravno na mednarodnem povprečju (s 502-ema točkama). Hkrati se je v isti raziskavi ugotovilo, da so navedene razlike v napredku v bralnih dosežkih med učenci zelo velike; otroci izobraženih staršev so med letoma napredovali v povprečju za 19 točk več kot otroci staršev, ki imajo končano le osnovno šolo (Doupona Horvat in Rosén, 2008; po Puklek Levpušček, Podlessek in Šterman Ivančič, 2012). Pomen izobrazbe kaže tudi raziskava med 846 odraslimi v Sloveniji, ki je pokazala, da je izobrazba staršev tretji najmočnejših dejavnik, ki je povezan z ravno pismenosti pri odraslih. Ugotovili so tudi, da izobrazba odraslih anketiranih respondentov in dejavniki, povezani z njihovo izobrazbo (življenjski pogoji, kultura preživljanja prostega časa itd.), igrajo pomembno vlogo pri razvijanju pismenosti njihovih otrok (Knaflič, 2002). Raziskava med študenti Univerze v Ljubljani je podobno pokazala, da so tistim študentom, ki imajo bolj izobražene matere (terciarna izobrazba), starši v obdobju otroštva anketiranih študentov statistično značilno pogosteje brali v družinskem krogu (slabih 53 %) kot študentom, ki imajo matere z nižjimi

stopnjami izobrazbe (sekundarna stopnja 39,6 % oz. OŠ ali nižje 20 %) (Kovač et al., 2020).

2.3 BRANJE IN UČNA USPEŠNOST

Preučevanje dejavnikov, ki vplivajo na pogostost branja in bralne navade, je pomembno ne samo zaradi njihovega vpliva na bralne dosežke (Anderson, Wilson in Fielding, 1988; PIRLS, 2006; PISA, 2009), ampak tudi zato ker bralne navade vplivajo na učno uspešnost in druge vidike in pozitivnega izide mladostnika. Že omenjena raziskava PISA med 15-letniki je ugotovila t. i. krožno zvezo med bralnimi aktivnostmi in dosežki: boljši bralci berejo več, ker so bolj motivirani za branje, kar posledično vodi v boljše bralne kompetence (razumevanje prebranega, besedišče idr.). V raziskavi PISA je bralni dosežek slovenskih dijakov, ki ne berejo za zabavo, 446 točk, medtem ko je bralni dosežek dijakov, ki berejo za zabavo, 509 točk (Puklek Levpušček, Podlessek in Šterman Ivančič, 2012). Študija o avstralskih otrocih (LSAC) je podobno pokazala, da so otroci, ki jim starši pogosteje berejo pri otrokovi starosti med 4 in 5 let, na preizkusih nacionalnega ocenjevalnega programa (NAPLAN) dosegli višje bralne dosežke v starosti od 8 do 9 let (Kalb in Ours, 2014). Študija, izvedena med 1000 študenti, pa je potrdila, da obstaja pozitivna povezava med bralnimi navadami in šolsko uspešnostjo anketiranih študentov (Owusu Acheaw, 2014).

Novejše raziskave se osredotočajo tudi na vpliv računalniških bralnih vsebin na bralne in učne dosežke. V raziskavi, opravljeni med 27.000 francoskimi najstniki, v povprečju starimi 14,5 leta, so npr. preučevali pogostost pristočasne igranja videoiger v primerjavi s pristočasnimi bralnimi dejavnostmi in učinkom obeh na učne dosežke. Rezultati so pokazali, da med pogostostjo igranja videoiger in kognitivnimi/šolskimi dosežki ni bilo povezave ali pa so bile zelo majhne, pogostost bralnih aktivnosti pa je imela statistično značilno povezavo s kognicijo in šolskimi testi znanja (Lieurya et al., 2014).

Tudi avtorji raziskave šolskih dosežkov dijakov v Slovenji (Flere et al., 2009) na podlagi rezultatov analiz sklenejo, da je se je »branje potrdilo kot dejavnost, ki krepi splošne analitične sposobnosti, ki predstavlja intelektualno podlago za uspešno šolsko vključevanje in

Boljše bralne navade imajo otroci v družinah z višjim SES, otroci, ki imajo više izobražene starše, in otroci z višjim kulturnim kapitalom (imajo doma več knjig, starši sami več berejo in pogosteje berejo svojim otrokom).

šolsko uspešnost. Je skoraj edino, ki ga v času šolanja lahko spodbujamo, čeprav sem sodijo tudi druge kulturne dejavnosti, vključno s tistimi, ki jih organizira šola sama.« (str. 96)

Avtorji preteklih raziskav torej ugotavljajo, da imajo dekleta boljše bralne navade oz. da berejo več in ob branju v večji meri uživajo. Boljše bralne navade imajo otroci v družinah z višjim SES, otroci, ki imajo više izobražene starše, in otroci z višjim kulturnim kapitalom (imajo doma več knjig, starši sami več berejo in pogosteje berejo svojim otrokom). Ob tem pa so boljše bralne navade pozitivno povezane z dosežki na testih in boljšim učnim uspehom mladostnikov.

3 NAMEN RAZISKAVE

Na podlagi izsledkov raziskav je bil naš namen preučiti učinek nekaterih preučenih potencialnih dejavnikov na pogostost branja med šolajočimi se mladimi v Sloveniji ter analizirati povezavo pogostosti branja z učno uspešnostjo. Predvidevali smo, da tudi v Sloveniji dekleta berejo pogosteje kot fantje (H1). Prav tako smo pričakovali, da pogosteje berejo mladi iz družin z višjim kulturnim kapitalom (H2), višjim SES staršev (H3) in bolj izobraženimi starši (H4). Na koncu smo še predpostavili, da imajo šolajoči se mladi, ki pogosteje berejo, višji učni uspeh (H5).

4 METODA

4.1 VZOREC

Ciljno populacijo slovenske raziskave Mladina 2018 (Naterer et al., 2018) so predstavljali vsi državljani Republike Slovenije, stari od 14 do 29 let. V raziskavi Mladina 2018 je bil izbran vzorec 1000 anketirancev, ki ga avtorji raziskave smatrajo za reprezentativnega za Slovenijo (Naterer et al., 2018). V vzorec smo zajeli samo šolajočo se mladino (N = 733), od tega je bilo 48 % deklet, povprečna starost je znašala 20,31 leta.

4.2 MERSKI INSTRUMENT

Pogostost branja smo merili z vprašanjem: »Navedene so nekatere dejavnosti, s katerimi se mladostniki ukvarjajo v prostem času. Ocenite jih na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni nikoli, 5 pa zelo pogosto (vsak dan ali skoraj vsak dan).« Kako pogosto se v povprečju

ukvarjate z naslednjimi dejavnostmi?«, in sicer »Branje knjig« in »Branje časopisov/revij«. Obe trditvi smo združili v eno spremenljivko (Cronbachov alfa je znašal 0,61).

Kulturni kapital staršev smo merili z vprašanjem o številu knjig v gospodinjstvu. Koliko knjig imate v stanovanju/hiši, kjer ste odraščali? 1 – 0; 2 – do 10; 3 – 10–20; 4 – 21–30; 5 – 31–50; 6 – 51–100; 7 – več kot 100.

Socioekonomski status družine smo merili z vprašanjem: »Kateri od naslednjih opisov najbolje opiše finančni položaj v vašem gospodinjstvu?« (1 – Nimamo dovolj financ za osnovne položnice (elektrika, ogrevanje ...) in hrano; 5 – Lahko si privoščimo kar koli za visok življenjski standard)

Izobrazbo matere in izobrazbo očeta smo merili z vprašanjem: »Katera je najvišja stopnja izobrazbe, ki jo je zaključila vaša mama/vaš oče? (1 – brez formalne izobrazbe/nedokončana osnovna šola; 8 – doktorat. Obe spremenljivki smo združili v sumacijsko spremenljivko (Cronbachov alfa je znašal 0,71).

Šolsko uspešnost smo merili z vprašanjem o povprečni oceni mladostnikov. Vprašanje se je glasilo: »Kakšna je bila vaša povprečna ocena v zadnjem šolskem letu?« (1 = pretežno 1–2/5–6; 2 = pretežno 2–3/7–8; 3 = pretežno 3–4/8–9; 4 = pretežno 4–5/9–10)

4.3 NAČRT ANALIZE

Najprej prikazujemo rezultate opisne statistike pogostosti branja med šolajočimi se mladimi v Sloveniji v dveh preučenih oblikah branja. Nato prikazujemo rezultate korelacijske analize med štirimi preučenimi dejavniki branja in pogostostjo branja. Poleg korelacij prikazujemo tudi pogostost branja glede na tercile, kjer smo za prikaz rezultatov na vseh spremenljivkah anketirance uvrstili v tercile od najmanjših vrednosti do najvišjih vrednosti na posamezni spremenljivki. Nazadnje prikazujemo rezultate odnosa med pogostostjo branja in šolsko uspešnostjo.

5 REZULTATI

5.1 OPISNA STATISTIKA

Grafikon 1 prikazuje rezultate opisne statistike pogostosti branja med šolajočimi se mladimi

v Sloveniji v dveh preučeni oblikah branja. Vidimo, da (skoraj) vsak dan bere knjige skoraj 11 % mladih, časopise in revije pa slabih 7 % mladih. Vsaj tedensko ali pogosteje bere knjige slaba četrtnina anketiranih mladih, časopise/revije pa petina mladih. Ugotavljamo, da petina (20,1 %) mladih nikoli ne bere knjig, četrtnina (25,2 %) pa nikoli ne bere časopisov/revij. Skupaj več kot polovica mladih (54,6 %) enkrat mesečno ali redkeje bere knjige, časopise pa 57,3 % mladih, kar pomeni, da je med šolajočimi se mladimi več kot polovica nebralcev, intenzivnih bralcev pa med petino in četrtno mladih.

5.2 DEJAVNIKI POGOSTOSTI BRANJA

Analiza dejavnikov branja je pokazala, da so s pogostejšim branjem povezani spol ($r = 0,18$; $p < 0,001$), kar pomeni, da skladno s H1 dekleta v povprečju berejo pogosteje kot fantje. Za primerjavo, v skupini (tercilu) najpogostejših bralcev je 45,4 % deklet in 30,1 % fantov. Prav tako smo ugotovili, da mladi iz družine z višjim kulturnim kapitalom družine (merjenim prek števila knjig v družini) berejo pogosteje ($r = 0,22$; $p < 0,001$), skladno s H2. Za primerjavo, v skupini družin z največjim številom knjig je 47,8 % pogostih bralcev, v skupini družin z najmanjšim številom knjig pa je zgolj 26,9 %

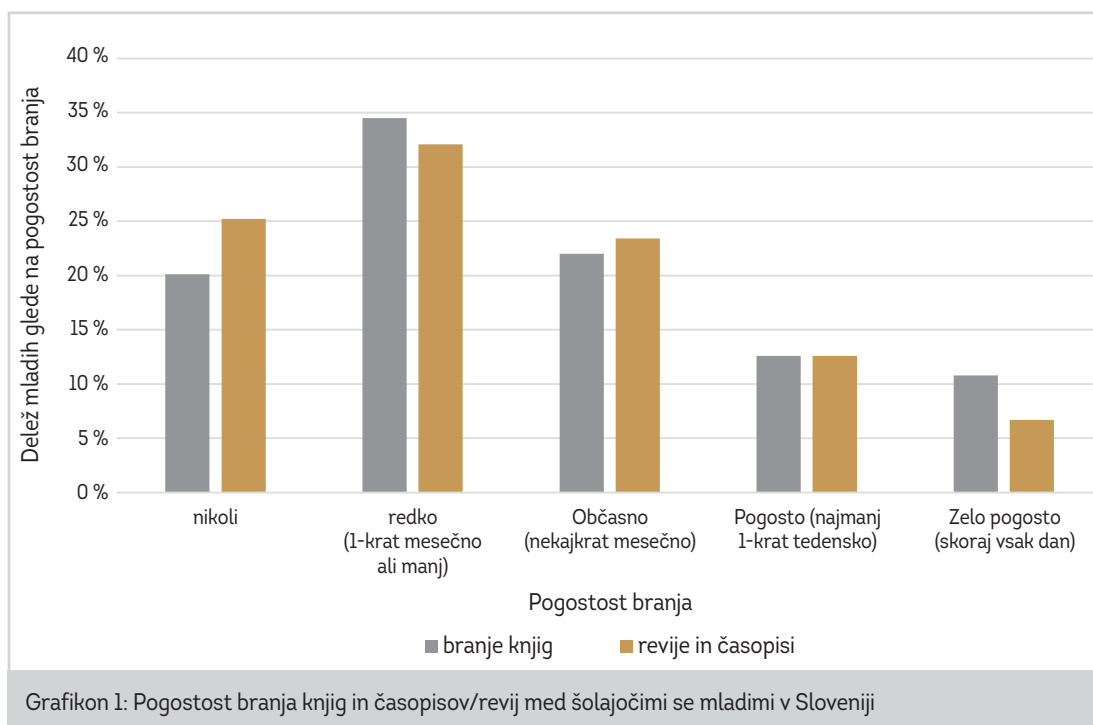
pogostih bralcev. SES družine se ni izkazal za povezan s pogostostjo branja ($p > 0,05$), kar ovzrže H3. Skladno s H4 smo ugotovili, da mladi z bolj izobraženimi starši berejo pogosteje ($r = 0,16$; $p < 0,001$), saj je v skupini mladih z najbolj izobraženimi starši 48 % pogostih bralcev, v skupini mladih z najmanj izobraženimi pa le 31,6 % pogostih bralcev.

5.3 ODNOS MED POGOSTOSTJO BRANJA IN ŠOLSKO USPEŠNOSTJO

Naša analiza je še pokazala, da imajo v Sloveniji pogostejši mladi bralci statistično značilno višjo šolsko uspešnost kot manj pogosti bralci ($r = 0,17$; $p < 0,001$), kar potrjuje H5. Za primerjavo, v skupini mladih z najvišjo povprečno oceno je 48 % pogostih bralcev, v skupini z najnižjo oceno pa je samo 26,8 % pogostih bralcev.

6 RAZPRAVA IN SKLEP

V pričujočem prispevku smo na podlagi analize podatkov raziskave Mladina 2018 pokazali, da imajo (tudi) v Sloveniji dekleta razvite boljše bralne navade kot fantje, saj berejo pogosteje. Obenem so pogostejši bralci mladi z višjim kulturnim kapitalom družine in z bolj izobraženimi starši. SES družine se ni izkazal za dejavnik pogostosti branja. Potrdili pa smo

Vzgojno-izobraževalne institucije lahko odigrajo pomembno vlogo pri blaženju negativnih učinkov socialno in izobraževalno deprivilegiranega družinskega okolja na bralne navade otrok.

tudi hipotezo, da večja pogostost branja med šolajočo se mladino pozitivno učinkuje na šolsko uspešnost mladostnikov.

Glede na pomen branja za učno uspešnost mladih, ki je pogosto povezana s kasnejšo uspešnostjo v življenju, je pomembno, da se tega zavedajo vsi, ki delajo z otroki in mladostniki na različnih starostnih in izobraževalnih stopnjah. Analizirani dejavniki v naši raziskavi se sicer nanašajo na družinsko okolje, kar pa ne pomeni, da zaposleni v šolstvu in odločevalci na državnem nivoju ne morejo prispevati k oblikovanju dobrih bralnih navad. Četudi se slednje v veliki meri oblikujejo doma, nanje gotovo vplivajo tudi šola, strategije in programi spodbujanja bralnih navad na državni ravni. Glede na to, da praviloma otroci od svojega prvega leta naprej tako rekoč polovico dneva preživijo v vzgojno-izobraževalnih institucijah, lahko le-te namreč odigrajo pomembno vlogo pri blaženju negativnih učinkov socialno in izobraževalno deprivilegiranega družinskega okolja na bralne navade otrok. Pomembno je, da v praksi vzgojitelji in učitelji to še vnaprej upoštevajo in poskušajo načrtno in vsakodnevno vključevati bralne aktivnosti v aktivnosti otrok v izobraževalni in obšolski proces, upoštevaje primanjkljaje otrok in mladostnikov, ki jih spremljajo iz družinskega okolja.

Ugotovitve o pozitivnih učinkih branja otrokom v njihovih zgodnih letih na njihov kasnejši razvoj lahko kažejo tudi na velik pomen vsakodnevnega branja vzgojiteljic otrokom v vrtcih. Branje vzgojiteljice lahko otroku omogoči dnevno izkušnjo branja in zanimanja za branje (npr. vzgojiteljica pravljico prebere na zanimiv način, tudi z uporabo pisanih slik) in s tem navduši otroke za kasnejše branje, ko bodo znali brati, tudi če te izkušnje nimajo s strani staršev, ali pa je takšna izkušnja v družinskem okolju redka. Bralne navade pri otrocih se v vrtcih lahko razvijajo tudi z vzpostavitvijo bralnih kotičkov s slikanicami in knjigami, primernimi starosti otrokom, in se jih tako vzpodbudi, da si, denimo v okviru igre, tudi sami kdaj izberejo gledanje slikanic, s tem pa otroci, ki te izkušnje nimajo doma, to »prevzamejo« od otrok, ki to izkušnjo imajo. Gledanje slikanic in čez nekaj časa branje knjig lahko tako začnejo otroci razumeti tudi kot eden od zanimivih in zabavnih načinov preživljanja prostega časa. Navedeno ne more

(v celoti) nadomestiti sodelovanja staršev pri razvoju bralnih navad otrok, lahko pa vrtec in šola tako nudita pozitivne izkušnje tudi otrokom, ki tega niso deležni v svoji družini. Starše lahko vzgojiteljice že od vrtčevskih otrok naprej na roditeljskih sestankih motivirajo za vsakodnevno branje otrokom, npr. da jih ozaveščajo o pomenu branja otrokom za njihov kasnejši razvoj, tudi s predstavitvijo najzanimivejših rezultatov raziskav.

V osnovni šoli se branje knjig s strani učiteljic začne zmanjševati in se umika učenju branja otrok. Glede na ugotovitve raziskav je treba učiteljice vzpodbujati, da poskušajo vzporedno z učenjem branja razvijati tudi bralne navade učencev, zavedajoč se različnih dejavnikov, ki vplivajo na to. Zavedanje, da je fante za branje težje motivirati kot dekleta, lahko pomaga pri postavitvi strategije razvijanja bralnih navad tudi pri fantih, npr. z uvajanjem njim zanimive literature. Pomembno je, da fantje in dekleta dobijo pozitivne izkušnje pri branju obveznih gradiv v okviru pouka, pri čemer bi se lahko dalo otrokom tudi v okviru rednega kurikula (torej tudi zunaj bralne značke) na razpolago več različnih knjig z različnimi, otrokom zanimivimi tematikami, med katerimi bi, denimo, lahko izbrali tiste, katerih vsebina se jim zdi najbolj zanimiva. S pozitivno izkušnjo branja knjig v okviru rednega kurikula se lahko otroke vzpodbudi tudi k branju knjig v njihovem prostem času. Mnogi učitelji se trudijo vzpodbujati branje z nagrajevanjem v okviru bralne značke, mnoge osnovne šole pa tudi same izvajajo različne projekte oz. sodelujejo v projektih na državni in evropski ravni, katerih namen je vzpodbujanje branja v vseh razredih osnovne šole. Pri postavljanju bralnih nalog je potreben razmislek, kakšne naloge in bralne vsebine bi za branje bolj motivirale dekleta in fante (slednje npr. tako v okviru »tradicionalnega« branja knjig kot npr. tudi iskanje informacij po spletu ali iskanje informacij in branje (tradicionalno in e-branje) njim zanimivih tematik – npr. športne vsebine, vsebine o znanih medijskih osebnostih, zvezdnikih, branje o informacijsko-komunikacijski tehnologiji ipd.). Potreben je tudi razmislek o vplivu inovativnih pristopov oblik izvajanja pouka na bralno pismenost. Eden izmed primerov bi lahko bili

Med otroki in mladostniki je vse bolj razširjeno stališče, da jim ni več treba brati knjig oz. učbenikov in da jim ni treba delati izpisov, saj jih praviloma prejmejo od učiteljev.

izročki, ki jih otroci, dijaki in celo študenti danes pričakujejo od učiteljev, slednji pa jim to v veliki meri tudi omogočijo. Zaradi današnje vse večjega poudarka uporabe projektorja in pouka, podprtega z izročki (celo na fakultetah so, denimo, profesorji s strani nadrejenih kot tudi študentov ocenjeni bolje, če izvajajo predavanja s pomočjo uporabe izročkov), ne preseneča, da je med otroki in mladostniki vse bolj razširjeno stališče, da jim ni več treba brati knjig oz. učbenikov in da jim ni treba delati izpisov, saj jih praviloma prejmejo od učiteljev, ki jih nato samo dopolnijo z zapiski pri pouku. Mnogokrat učitelji, tudi fakultetni predavatelji, povedo, da za nižjo pozitivno oceno zadostuje že, če otrok, dijak oz. študent predela snov iz izročkov, za višjo oceno pa je treba predelati snov v učbeniku ali prebrati in predelati knjige. S tem se verjetno demotivira otroke in mladostnike za branje oz. se jim vsaj omogoči, da se branju v veliki meri izognejo. To velja predvsem za fante, ki tudi sicer berejo redkeje in so branju manj naklonjeni, v večji meri pa tudi nižje vrednotijo pomen visokega učnega uspeha, ki je tudi sicer v primerjavi z dekleti v povprečju nižji. Tudi raziskave (Kovač et al., 2020) npr. kažejo, da že večina študentov družboslovja in humanistike študira za mnoge predmete le po zapiskih, bistveno manj pa iz

temeljnih besedil, npr. knjig in člankov.

Kljub različnim naporom vzgojiteljev, učiteljev, šol in odločevalcev raziskave praviloma kažejo, da ima vsaka naslednja generacija otrok in mladostnikov slabše bralne navade kot prejšnja, temu pa v veliki meri sledi tudi nižja bralna pismenost. Gotovo je del »krivde« mogoče pripisati vse pogostejši uporabi sodobnih elektronskih medijev, ki so postali del našega vsakdana in imajo negativni vpliv na bralne navade otrok. Iskanje knjig in informacij v knjižnici je v sodobni družbi nadomestilo brskanje po internetu, kjer za iskanje konkretne informacije ni treba pregledati in prelistati knjig, ampak se z iskalnikom prek iskanja ključnih besed in brez branja obsežnejših besedil hitreje pride do potrebne informacije, četudi je v množici informacij postalo vse težje ločevati kakovostne informacije od nekakovostnih. In četudi uporaba elektronskih medijev negativno vpliva na bralne navade otrok in mladostnikov, so elektronski mediji postali del našega vsakdana in nepogrešljiv element otrokovega in mladostnikovega življenja. Pomembno je, da se tega zavedajo vzgojitelji, učitelji, odločevalci in starši ter poskušajo navedeno izkoristiti v pozitivni smeri, tudi pri načrtovanju strategij spodbujanja pozitivnih bralnih navad otrok in mladostnikov. ●

Viri

- Anderson, R. C., Wilson, P. T., Fielding, L. G. (1988). Growth in Reading and How Children Spend Their Time outside of School. *Reading Research Quarterly*, 23 (3), 285–303.
- Billington, J. (2015). *Reading Between the Lines: the Benefits of Reading for Pleasure*. Literature and Society at the University of Liverpool.
- Chiu, M., McBride-Chang, C. (2006). Gender, Context, and Reading: A Comparison of Students in 43 Countries. *Scientific studies of reading*, 10 (4), 331–362.
- Deszcz Tryhubczak, J., Huysmans, F. (2018). Reading and digital media: European perspectives Justyna. V: M. Barzillai, J. Thomson, S. Schroeder, P. van den Broek, (ur.), *Learning to Read in a Digital World* (str. 1–30). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Doupona Horvat, M. (2011). Šola naj dobro bralno pismenost omogoči vsem in jo zahteva od vsakega otroka. V: F. Nolimal (ur.), *Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi* (str. 146–155). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Flere, S., Klanjšek, R., Musil, B., Tavčar Krajnc, M., Kirbiš, A. (2009). Kdo je uspešen v slovenski šoli?: poročilo o rezultatih raziskave v okviru projekta Perspektive evalvacije in razvoja sistema vzgoje in izobraževanja. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta. Pridobljeno 21. 1. 2021 s spletne strani: <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-030-0/mobile/index.html#p=1>.
- Hemmerichs, K., Agirdag, O., Kavadias, D. (2016). The relationship between parental literacy involvement, socio-economic status and reading literacy. *Educational Review*. Pridobljeno 21. 1. 2021 s spletne strani: <http://dx.doi.org/10.1080/00131911.2016.1164667>.
- Jacobs, J. M., Hammerman Rozenberg, R., Cohen, A., Stessman, J. (2008). Reading Daily Predicts

- Reduced Mortality Among Men From a Cohort of Community-Dwelling 70-Year-Olds. *The Journals of Gerontology*, 63 (2), 73–80.
- Kalb, G., Ours, J. (2014). Reading to young children: A head-start in life? *Economics of Education Review*, 40, 1–24.
- Kids & Family Reading Report (2015). Pridobljeno 21. 1. 2021 s spletne strani: <https://www.scholastic.co.uk/readingreport>.
- Knaflič, L. (2002). Kako družinska pismenost vpliva na pismenost otrok. *Psihološka obzorja*, 11 (2), 37–52.
- Knulst, W., Kraaykamp, G. (1997). The decline of reading. Leisure reading trends in the Netherlands (1955–1995). *Sociologia Neerlandica*, 33 (2), 130–150.
- Kovač, M., Kovač Šebart, M., Vidmar, T., Mažgon, J. (2020). Bralne navade v Sloveniji in bralne navade študentov pedagoških programov: je kovačeva kobila bosa? *Sodobna pedagogika*, 71 (2), 40–57.
- Lieurya, A., Loranb, S., Trosseillec, B., Champaultc, F., Vourc'h, R. (2014). Video games vs. reading and school/ cognitive performances: a study on 27000 middle school teenagers. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*. Pridobljeno 21. 1. 2021 s spletne strani: <http://dx.doi.org/10.1080/01443410.2014.923556>.
- Naterer, A., Lavrič, M., Klanjšek, R., Flere, S., Rutar, T., Lahe, D., Kuhar, M., Hlebec, V., Cupar, T., Kobše, Ž. (2019). Slovenska mladina 2018/2019. Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung. Pridobljeno 17. 12. 2021 s spletne strani: https://www.fes-croatia.org/fileadmin/user_upload/FES_JS_SLOVENIEN_slovenisch_WEB.pdf.
- Nolimal, F. (ur.) (2011). Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Owusu Acheaw, M. (2014) Reading Habits Among Students and its Effect on Academic Performance: A Study of Students of Koforidua Polytechnic. *Library Philosophy and Practice*. Pridobljeno 21. 1. 2021 s spletne strani: https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1130/?utm_source=digitalcommons.unl.edu%2Flibphilprac%2F1130&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages.
- PIRLS (2006). Students' Reading Attitudes, Self-Concept, and Out-of-School Activities. Pridobljeno 21. 1. 2021 s spletne strani: http://timss.bc.edu/PDF/P06_IR_Ch4.pdf.
- PISA (2009). Pridobljeno 21. 1. 2021 s spletne strani: <http://www.oecd.org/pisa/>.
- Plevnik, T. (2011). O učiteljih za opismenjevanje in razvijanje bralne pismenosti. V: F. Nolimal (ur.), Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi (str. 41–48). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Puklek Levpušček, M., Podlessek, A., Šterman Ivančič, K. (2012). Dejavniki bralne pismenosti v raziskavi PISA 2009. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Rizzolo, D., Pinto Zipp, G., Stiskal, D., Simpkins, S. (2009). Stress Management Strategies For Students: The Immediate Effects Of Yoga, Humor, And Reading On Stress. *Journal of College Teaching & Learning*, 6 (8), 79–88.
- Rupar, P., Blatnik, A., Kovač, M., Rugel, S. (2019). Knjiga in bralci VI. Bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019. Ljubljana: UMco.
- Sullivan, A., Brown, M. (2015). Reading for pleasure and progress in vocabulary and mathematics. *British Educational Research Journal*, 41 (6), 971–991.
- Watson, E. (2015). The importance of leisure reading to health sciences students: results of a survey. *Health Information & Libraries Journal*, 33, 33–48.
- Wollscheid, S. (2013). Parents' Cultural Resources, Gender and Young People's Reading Habits – Findings from a Secondary Analysis with Time-Survey Data in Two-parent Families. *International Journal about Parents in Education*, 7 (1), 69–83.
- Wollscheid, S. (2014). The impact of the leisure reading behaviours of both parents on children's reading behaviour: Investigating differences between sons and daughters. *Poetics*, 45, 36–54.

MAJA KRAJNC, univ. dipl. pedagoginja, zaposlena na Srednji elektro-računalniški šoli Maribor
Naslov: Smetanova ulica 6, 2000 Maribor
E-naslov: maja.krajnc@sers.si

Nacionalni projekt spodbujanja branja 2021 na Osnovni šoli Toma Brejca Kamnik

The 2021 National Project to Promote Reading at
Tom Brejc Primary School in Kamnik

Vesna Janežič

Izvleček

Nacionalni projekt Rastem s knjigo se je začel izvajati v šolskem letu 2006/2007 z namenom spodbuditi bralno kulturo pri mladini. Ker se ga izvede vsako leto, smo se z izvedbo potrudili tudi letos, čeprav so bile razmere zaradi pandemije otežene. Kljub vsemu pa smo se na OŠ Toma Brejca potrudili in projekt izpeljali do konca s pomočjo interneta. Učenci, ki so imeli možnost knjigo prebrati v digitalni obliki, so se udeležili tudi delavnice, kjer so se z učitelji še podrobneje pogovorili o glavnih temah knjige in o njih delili svoje mnenje. Svoje občutke in mnenja so na koncu z nami delili še nekateri delavci šole.

Ključne besede:

knjiga, spodbujanje branja,
projekt Rastem s knjigo, delo
na daljavo

UDK 028.5:373.3

Keywords:

book, promoting
reading, project
Growing up with
a Book, distance
learning

Abstract

The national project *Growing up with a Book* was established in the school year 2006/2007 with the aim of promoting reading culture among young people. Because it is carried out every year, we did our best to implement it this year as well, even though the situation was very difficult due to the pandemic. However, we managed and carried out the project fully with the help of the Internet. Students who had the opportunity to read the book in digital form also attended a workshop where, with the help of their teachers, they identified the main topics of the book in more detail and shared their views on them. Some of the school staff shared their feelings and thoughts with us as well.

»Čas je naša najbolj dragocena sestavina,
naše največje bogastvo;
ker se v njem nahajajo naš uspeh,
naša sreča, naša usoda.«
Orison Swett Marden

UVOD

Tako kot vsako šolsko leto smo tudi v letu 2021 na OŠ Toma Brejca izvedli projekt Rastem s knjigo. Vendar pa je zaradi še vedno trajajoče pandemije tokrat potekal malo drugače, kot smo bili vajeni v preteklosti. Kljub prvotnim oviram pa je sama izvedba potekala presenetljivo dobro in je učence močno motivirala za branje. Poleg samega branja knjige pa so otroci debatirali tudi o svojih pogledih na čas in minljivost vsega, kar sta bili glavni temi letošnje knjige.

PROJEKT RASTEM S KNJIGO

Da bi pri osnovnošolskih spodbudili bralno kulturo, imamo nacionalni projekt *Rastem s knjigo*.

Začetki projekta segajo v šolsko leto 2006/2007, in sicer se je najprej začel samo v osnovnih šolah. Danes pa se izvaja v sodelovanju s splošnimi knjižnicami, slovenskimi osnovnimi in srednjimi šolami, osnovnimi šolami s prilagojenim programom, zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter osnovnimi in srednjimi šolami v zamejstvu (Avstrija, Madžarska, Italija). Sodelujejo pa tudi učitelji, ki poučujejo slovenščino v t. i. sobotnih šolah (ZDA, Avstralija), pri dopolnilnem pouku v tujini (Belgija, BiH, Srbija, Hrvaška, Francija idr.) in v Evropskih šolah (Bruselj, Luksemburg, Frankfurt idr.).

Cilj nacionalnega projekta je spodbujanje dostopnosti do slovenskega mladinskega leposlovja, promovirati domače avtorje, spodbujanje branja in obiska splošnih knjižnic. Da bi pa vse to živelo je treba motivirati založnike pri vključevanju slovenskih piscev v založniške programe za mladino. S tem bi se dvignil delež izdanega izvirnega slovenskega mladinskega leposlovja.

Projekt se vsako leto začne na mednarodni dan pismenosti, 8. septembra, na ta dan so v vse splošne knjižnice po Sloveniji dostavljene tudi izbrane knjige.

Vsako leto je v delovni načrt slovenskih osnovnih šol vključen tudi organiziran obisk najbližje splošne knjižnice, kjer vsi sedmošolci prejmejo svoj izvod izbrane knjige. Poleg prejema knjige se ob obisku knjižnice seznanijo še z knjižničnim informacijskim znanjem in spoznajo najnovejše mladinske leposlovne knjige in njihove avtorje.

IZVEDBA PROJEKTA V LETU 2021

V letu 2021 smo projekt na OŠ Toma Brejca kljub delu od doma – potekal je namreč prek Zooma, izpeljali in celo nadgradili.

Knjiga, ki jo bodo lahko prebrali sedmošolci, ima naslov *Kako dolg je čas*, napisal jo je Mate Dolenc, z ilustracijami pa jo je opremila Ana Maraž.

Zgodbe v knjigi nas na pronicljiv način nagovarjajo k razmišljanju o mnogih rečeh. Vsaka zase ponuja odkrivanje sveta, obenem pa ponuja šaljiv pogled na svet in naravne pojave. Močno je prisoten tudi ekološki vidik, kar daje učitelju in učencem veliko možnosti za pogovor. Za učence smo tokrat izbrali naslovno zgodbo *Kako dolg je čas*.

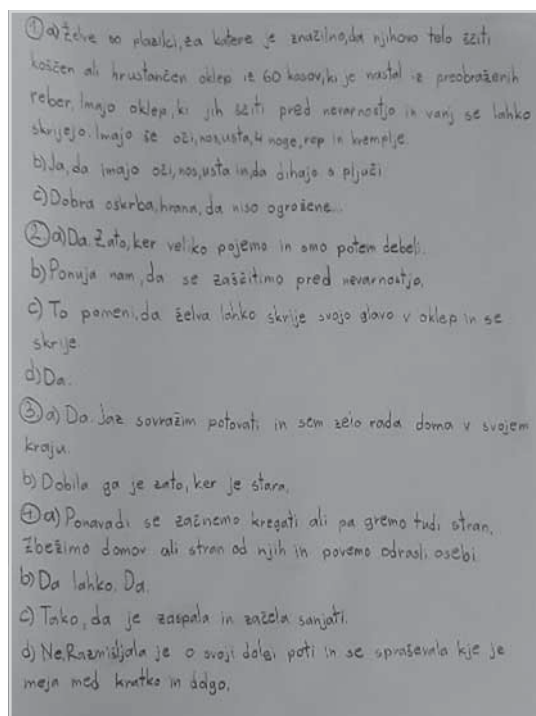
Ker si učenci knjige niso mogli izposoditi v knjižnici, smo zgodbo, s privolitvijo založbe in avtorja, objavili na spletni strani šole, kjer so jo lahko v miru prebrali ali pa jo poslušali, saj smo objavili tudi avdioposnetek. Kljub temu smo jim ob začetku ure zgodbo še enkrat prebrali, kar je lepo sovpadlo z mednarodnim dnevom glasnega branja, ki je bil isti teden kot naš projekt.

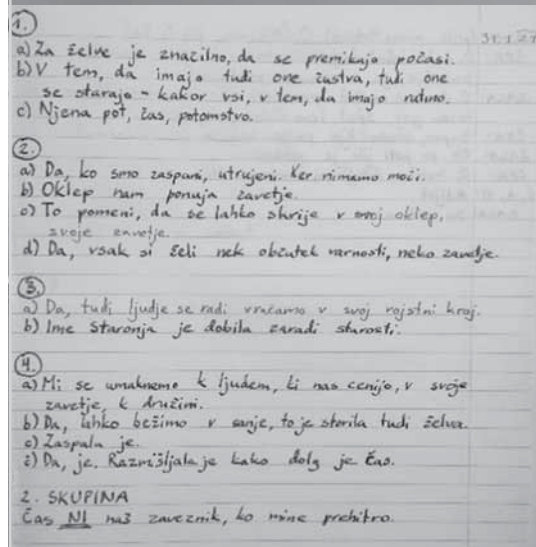
Zgodba govori o želvi Staronji in njenem potovanju iz toplega morja v Grčiji, kjer izleže jajca, pa vse do konca našega Jadranskega morja. Njena potovanja so preprejena z razmišljanjem o času, vračanju domov in strahovih, ki jo spremljajo na življenjski poti.

O vseh teh razmišljanjih želve Staronje smo se pogovorili tudi z učenci. Njihovi odgovori in ideje so bili zelo zanimivi in polni notranjega

uvida v minljivost, saj jih je pandemija prisilila h globljemu razmišljanju o času.

Ugotovili so, da čas celi rane, da se tudi oni radi vračajo domov k družini, kjer se počutijo varne in zaželeni. Da jim ni težko vzeti si čas za prijatelje, še posebej zdaj, ko jih tako redko vidijo. Tudi oni se kdaj počutijo kot želve, stare in počasne, utrujene od nenehnih pritiskov življenja. Tako kot želva pa imajo tudi oni svoj oklep – svojo sobo, glasbo, dobro knjigo, sprehod. Tja se zatečejo, ko jim je pretežko.

-
- 1) a) Želva so plazilci, za katere je značilno, da njihovo telo zati kosčen ali hrustančni oklep iz 60 kosov, ki je nastal iz preobraženih reber. Imajo oklep, ki jih ščiti pred nevarnostjo in vanj se lahko skrivajo. Imajo se oči, nos, usta, 4 noge, rep in kremplje.
b) Ja, da imajo oči, nos, usta in da dihajo s pljuči.
c) Dobra oskrba, hrana, da niso ogoščene.
2) a) Da. Zato, ker veliko pojemo in smo potem debeli.
b) Ponuja nam, da se zaščitimo pred nevarnostjo.
c) To pomeni, da želva lahko skriva svojo glavo v oklep in se skriva.
d) Da.
3) a) Da. Jaz sovražim potovati in sem zelo rada doma v svojem kraju.
b) Dabila ga je zato, ker je stara.
4) a) Ponavadi se začnemo kregati ali pa gremo tudi stran. Zbežimo domov ali stran od njih in povemo odrasli osebi.
b) Da lahko. Da.
c) Tako, da je zaspala in začela sanjati.
d) Ne. Razmišljala je o svoji dolgi poti in se spraševala kje je meja med kratko in dolgo.

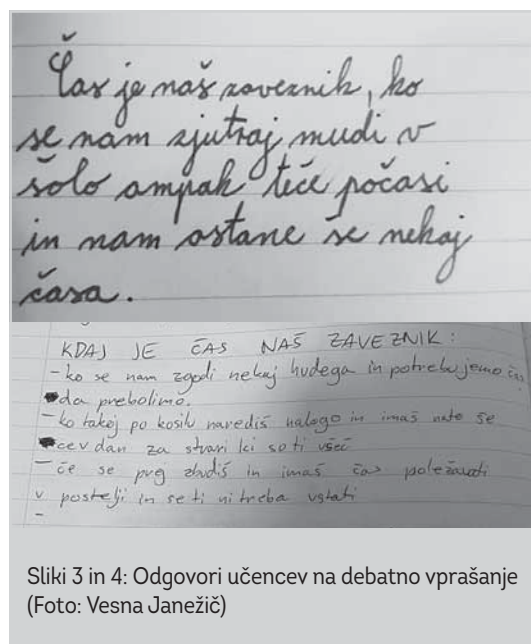
-
- 1) a) Za želve je značilno, da se premikajo počasi.
b) V tem, da imajo tudi one čustva, tudi one se starajo - kakor vsi, v tem, da imajo redno.
c) Njena pot, čas, potomstvo.
2) a) Da, ko smo zaspali, utrujeni, ker nimamo moči.
b) Oklep nam ponuja zavetje.
c) To pomeni, da se lahko skrivajo v svoj oklep, svoje zavetje.
d) Da, vsak si čeli nek občutek varnosti, neko zavetje.
3) a) Da, tudi ljudje se radi vrnemo v svoj rojstni kraj.
b) Ime staranja je dobila zaradi starosti.
4) a) Mi se unaknemo k ljudem, ki nas cenijo, v svoje zavetje, k družini.
b) Da, lahko bežimo v sanje, to je sterila tudi želva.
c) Zaspala je.
d) Da, je. Razmišljala je kako dolg je čas.
2. SKUPINA
Čas ni naš zaveznik, ko mine prehitro.

Sliki 1 in 2: Razmišljanja učencev o času in minljivosti (Foto: Vesna Janežič)

V drugem delu so se učenci razdelili v dve skupini, kjer so zagovarjali debatno vprašanje, kdaj je čas naš zaveznik in kdaj ni naš zaveznik.

Debatno razglabljanje se je zelo razvnelo in učenci so navdušeno zagovarjali svoja stališča. Na koncu so si bili edini, da je treba čas preživeti kar najbolj aktivno in srečno in brez slabe vesti. Živeti je treba danes.

Za konec smo jim prebrali še eno zgodbo iz knjige in tako zaključili zelo plodovit in lep projekt.

-
- Čas je naš zaveznik, ko se nam jutraj mudi v solo ampak teče počasi in nam ostane še nekaj časa.
- KDaj je čas naš zaveznik:
- ko se nam zopeti nekaj hudega in potrebujemo čas da preoblikiramo.
- ko takoj po kosilo narediš nalogo in imaš nato še večer dan za strani lei seti vse.
- če se prej zbudiš in imaš čas polzežnati v postelji in seti ni treba vstati.
- Sliki 3 in 4: Odgovori učencev na debatno vprašanje (Foto: Vesna Janežič)

Po končanem projektu smo učencem razdelili še darilno knjigo, ki so jo prišli iskat pred šolo.

NADGRADNJA PROJEKTA

Poleg sedmošolcev smo k razmišljanju o času povabili še učitelje, starše ter občane občine Kamnik.

Odzval se je tudi župan občine Kamnik Matej Slapar, ki je med drugim zapisal: »V tem prelomnem obdobju koronavirusa je vse tako zelo drugače. Čas mladih je velikokrat zapolnjen z družabnimi omrežji in objavljanjem fotografij, zgodb in tako imenovanim všečkanjem. Bralna kultura se je preselila tudi na splet, vsekakor smo se prilagodili času in razmeram, vseeno pa je vendarle treba poudariti pomembnost dejstva, da nam telefoni in računalniki vzamejo čas, ki bi ga sicer lahko namenili pristinim odnosom in tudi branju knjig. Branje in vonj ob

Slika 5: Prevoz knjig (Foto: Vesna Janežič)

listih, ki jih ob branju obračamo, je neprecenljiva izkušnja, zato ohranjajmo te dokumente časa, uporabljajmo jih v čim večji meri in se skupaj razvijajmo ter rastimo s knjigo.«

Prilagam še nekaj izbranih misli preostalih sodelujočih:

»Čas je naš zaveznik, ob izgubi svojca, prijatelja, gasilskega tovariša, saj zmanjšuje bolečino, ki je prisotna pri slovesu. Na drugi strani pa je čas „uničevalec vseh stvari“, naših nerealiziranih ciljev, stvari, za katere si nismo vzeli časa, priložnosti, ki se nikoli ne vrnejo.«

Andrej Matjan, razrednik 7. b

»Čas je zanimiv koncept. Če je naš zaveznik ali ne, pa je izključno odvisno od nas samih in od tega, kako ga izkoristimo. Večkrat si rečemo, da je nekaj bilo izguba časa, pa je bilo res? Kako lahko čas kar izgubimo? Ga lahko potem tudi najdemo?

/.../ Čas, ki smo ga že zapravili, je v preteklosti, čas, ki nam je še na razpolago, pa je pred nami in nam ponuja neomejeno možnosti. In ker nikoli ne vemo, koliko časa imamo zares še na voljo, ga izkoristimo brez obžalovanj, z dobrimi nameni in z mislimi na to, kaj lahko zase in za druge naredimo dobrega.«

Breda Banovšek, razredničarka 7. c

»Velikokrat se zalotimo, ko si rečemo, da nimamo časa. Pravzaprav bi si morali čas preprosto vzeti. Vzeti za nekaj, kar radi počnemo. Delu pa pustiti, da počaka, in namesto tega oditi na sprehod. Čas po mojem mnenju žal ni naš zaveznik. Zelo pomembna je njegova organizacija in naše pozitivno razmišljanje, da vsak nov dan pomeni nov začetek in novo priložnost za nove izzive. Ob tem je seveda pomembno, da se vedno potrudimo po svojih najboljših močeh. Vprašanja o času so zapletena, zato bomo odgovore o tem, kako dolg je čas, verjetno morali poiskati nekje v sebi.«

Tadeja Česen Šink, šolska knjižničarka na OŠ Frana Albrehta Kamnik

»Občutek, da imamo še dovolj časa za vse, nas dela svobodne in nam daje možnost, da uživamo v danem trenutku.

/.../ Čas pa nas lahko prehiti in nam vzame možnost, da se nekemu opravičimo. In priložnost zamujena ne vrne se nobena.«

Tina Spruk, učiteljica razrednega pouka

Viri

Javna agencija za knjigo, projekt Rastem s knjigo.

Dostopno na : <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo> (10. 2. 2021).

VESNA JANEŽIČ, univ. dipl. bibl. in prof. teologije in specialistka zakonske in družinske terapije, zaposlena kot šolska knjižničarka na OŠ Toman Brejca Kamnik
Naslov: OŠ Toma Brejca Kamnik, Šutna 39, 1241 Kamnik
E-naslov: vesna.janezic@guest.arnes.si

Knjižničarski krožek – tudi na daljavo

Library Club also during Distance Learning

Damijana Medved

Izveleček

V članku je predstavljen knjižničarski krožek kot interesna dejavnost, namenjen učencem prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja. Predstavljene so dejavnosti krožka v času izvajanja le-tega v šoli ter izkušnja izvajanja v času šolanja na daljavo. Pri izvajanju dejavnosti, ki jo obiskujejo učenci 2. in 3. razreda, se prepletajo najrazličnejše dejavnosti: od urejanja knjižničnega gradiva, spoznavanja bibliotekarskih pojmov, sodelovanja pri Pižamovi bralni znački do likovnega ustvarjanja, sodelovanja pri izbiri nakupa novega gradiva, pripravi razstav, branja in promociji knjižničnega gradiva vrstnikom. V času šolanja na daljavo je tudi knjižničarski krožek potekal na daljavo; najprej s pošiljanjem nalog in spodbud prek elektronske pošte staršem učencem, kasneje pa neposredno z učenci v okolju MS Teams, prek klepeta. Odziv na zastavljene naloge je bil različen, odvisen tudi od angažiranosti staršev. Del dejavnosti je bil soroden dejavnostim v šoli, del pa nov (npr. izvajanje kviza prek aplikacij Kahoot in Genially, spoznavanje Cobissa). Smiselno bi bilo vključiti tudi videokonference, ki bi prek krožka povezale učence različnih oddelkov.

Ključne besede:

šolska knjižnica, knjižničarski krožek, interesne dejavnosti, šolanje na daljavo, osnovna šola

UDK 027.8:37.018.43

Keywords:

school library, library club, extracurricular activities, distance learning, primary school

Abstract

The article introduces the library club as an extracurricular activity for first-triad students, presenting its activities during regular school operation as well as the experience during distance learning. The implementation of the library club attended by second- and third-grade students includes various activities: from organising library material, learning library concepts and participating in the reading activity “Pižamova bradna značka” to artistic creation, participating in the selection of new materials for purchase, preparing exhibitions, reading and promoting library material among peers. The library club was also active during distance learning, first with tasks and encouragement for students’ parents via e-mail and later with students directly via chat in the MS Teams environment. The response to the tasks varied, depending also on the parents’ engagement. Some of the activities were similar to those performed during regular school work, while others were new (e.g. a quiz through Kahoot and Genially, learning about Cobiss). Another good option would be a videoconference where students from different sections are included in the library club.

UVOD

Interesne dejavnosti so pomemben vir vseživljenjskega učenja in so del razširjenega programa osnovne šole. Pri sami izvedbi pa je seveda treba upoštevati načela, kot so: prostovoljnost, učenčev interes, povezovanje, soustvarjanje, sodelovanje, (samo)vrednotenje in tudi prehajanje, ter sprejeti dejstvo, da se med izvajanjem programa interesnih dejavnosti izkaže, da te ne ustrezajo potrebam in željam vseh učencev in jih tako posledično nekateri med letom tudi zapustijo (Kolar, 2008).

Zaposlena sem kot šolska knjižničarka na OŠ n. h. Maksa Pečarja, in sicer v enoti, kjer se izobražujejo učenci 1., 2. in 3. razreda, torej prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja. Učenci zelo radi obiskujejo knjižnico, si izposojajo knjige, listajo in jih skupaj pregledujejo v knjižnici. Zelo dejavni so pri opravljanju bralnih značk; poleg literarne bralne značke, ki jo opravijo vsi učenci, opravljajo še Eko bralno značko, Bralne iskricice in Bralne medvedke. Najbolj zavzeti bralci pa se lotijo še Abecednice in Bralnih izzivov. Imajo pa nekaj težav pri pravilnem ravnanju z gradivom, pri iskanju gradiva, pogosto so tudi neučakani, ko želijo mojo pomoč.

Tako sem v šolskem letu 2019/20 drugošolce in tretješolce povabila k obiskovanju knjižničarskega krožka in posebej poudarila, da so oni moji pomočniki in pomočnice. Tako sem jim podelila posebno odgovornost in tudi čisto dejansko pričakovala njihovo pomoč. Ne nazadnje pa knjižničarski krožek spada tudi med dodatne naloge šolskega knjižničarja (Fekonja, 2018).

KROŽEK V ŠOLI

Začetne minute krožka smo vedno posvetili urejanju knjižnice; vsak je bil odgovoren za določeno polico, za katero je moral skrbeti, da so bile knjige na njej urejene. To je bil odličen način, da so potem na urejenost opozarjali tudi svoje sošolce.

Na krožku smo tudi skupaj pregledovali gradivo, ki so ga na ogled prinesli trgovski potniki, in se skupaj odločali, ali nekaj spada v našo knjižnico ali ne. Njihovo mnenje o določeni

knjigi me je seveda iskreno zanimalo, in ko je potem prišlo do dejanskega nakupa, so oni to knjigo že poznali in so bili odlični promotorji tudi pri svojih sošolcih. To se je izkazalo za zelo učinkovito predstavljanje novega gradiva v knjižnici, saj se je promocija dobesedno podeseterila in vemo, da je osebno priporočilo zelo pomembno.

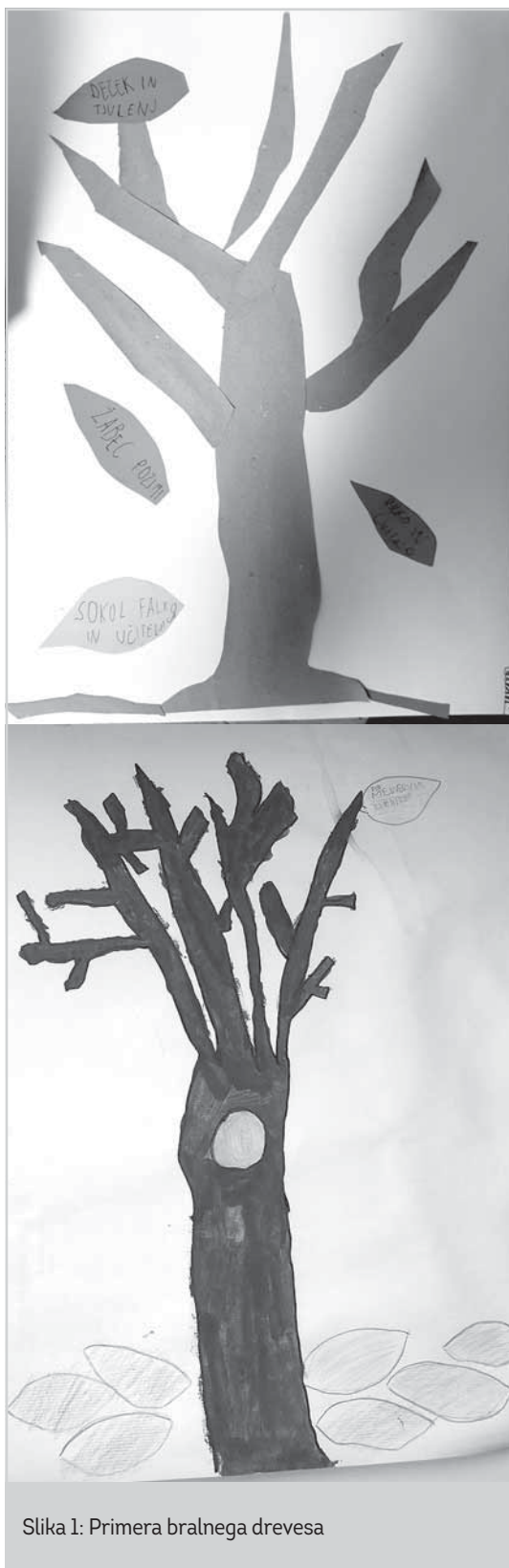
Poleg tega smo pripravljali tudi razstave risbic in plakatov, ki so jih učenci ustvarjali pri bralnih značkah, sodelovali smo pri Pižamovi bradni znački, skrbeli za okrasitev knjižnice – v skladu z letnim časom. Seznanila pa sem jih tudi z nekaterimi knjižničarskimi pojmi; tako so spoznali univerzalno decimalno klasifikacijo, pa ISBN-številko; izvedli so, kaj je kolofon in kje v knjigi ga lahko najdejo. Pripravila sem tudi nekaj bralnomotivacijskih srečanj s pomočjo strategij Montserrat Sarto (Sarto, 2015). Nekajkrat so se s pomočjo pantomime preizkusili tudi v poznavanju pravljčnih likov, pred dnevom samostojnosti in enotnosti pa sem pripravila kviz o Sloveniji.

KROŽEK NA DALJAVO

Na podlagi izkušenj iz šolskega leta 2019/20, ko je bilo na daljavo že izvedenih nekaj ur knjižničarskega krožka, sem krožek izvajala na daljavo tudi v času pouka na daljavo v šolskem letu 2020/21. Žal je ta prehod na daljavo prišel razmeroma hitro; s člani krožka sem se v živo srečala le trikrat, saj sem z izvajanjem začela oktobra. Skupina še ni zares zaživela, občutek pripadnosti je bil manjši, a kljub temu sem želela, da stik s krožkom ostaja tudi v času šolanja na daljavo.

Tako sem na daljavo pripravila 11 srečanj. Navodila za dejavnosti sem za prvi dve srečanji poslala prek elektronske pošte staršev, za preostala srečanja pa sem jih poslala prek MS Teamsov, ki jih tudi sicer uporabljamo na naši šoli v času šolanja na daljavo.

Za prvo srečanje sem posnela video, v katerem sem jih spodbudila k izdelavi bralnega drevesa. Skupno bralno drevo smo sicer začeli izdelovati že pri krožku v živo, zato se mi je zdelo to logično nadaljevanje in dejavnost, ki bi jih povezala z dejavnostmi krožka. Prosila sem

Slika 1: Primera bralnega drevesa

za fotografijo bralnega drevesa in nekateri so se vabilu tudi odzvali (Slika 1). Obenem sem spodbujala k izposoji knjig v splošni knjižnici¹ in k opravljanju bralnih značk.²

Za drugo srečanje sem s pomočjo Geniallyja pripravila kviz o pravljicnih likih.³

Za tretje srečanje sem poskusila poustvariti občutek, ko v knjižnici dobimo na ogled novo knjigo in potem učence prosim za mnenje. Tokrat je šlo za novo knjigo o pujskih Bibi in Gustiju avtorice Ide Mlakar. Pravljico na spletni strani založbe Didakta bere igravec Jernej Kuntner.⁴

Naloga četrtega srečanja je bila ureditev domače knjižnice. Če pa je domača knjižnica še bolj skromna, pa sem jih povabila, naj narišejo, kakšna bi se jim zdela najbolje urejena knjižnica.

Razmislijo naj o postavitvi: bodo knjige uredili po barvi, velikosti, po zvrsteh (kartonke skupaj, slikanice skupaj, debelejšje knjige skupaj ...), po temah (pravljice, knjige o živalih, priročniki ...), po priimkih avtorjev ipd. Spomnila sem jih tudi na časopise/revije, ki tudi spadajo v knjižnico, pa na CD-je in DVD-je. In morda bodo ob urejanju naleteli na še neprebrano knjigo, ki bo obogatila tudi njihovo bralno drevo.

Na petem srečanju sem jim predstavila oznako ISBN in jih spodbudila, da poiščejo ISBN-številko ene od knjig, ki jo imajo doma, in naj mi jo pošljejo.

Na šestem srečanju sem jih povabila k sodelovanju v Pižamovi bradni znački, ki jo Boštjan Gorenc - Pižama pripravlja v reviji Ciciban. Tokrat je bila v središču knjiga Petra Svetine: TIMBUKTU, TIMBUKTU. Povabila sem jih, da napišejo ali narišejo, kaj jim pade na pamet ob tej besedi.

Na sedmem srečanju sem jim predstavila delo knjižne založbe in jih povabila, da poiščejo ime založbe ene od knjig, ki jo imajo doma, in mi jo napišejo.

¹ <https://www.mklj.si/knjiznica-crnuce>.

² <https://www.makspecar.si/index.php/o-soli/knjiznica/bralna-znacka>.

³ <https://view.genial.ly/5faff4c80f2ccc0d2e97c831/learning-experience-challenges-untitled-genially>.

⁴ http://www.didakta.si/e-knjigarna/otroske_knjige/slikanice/kako_sta_bibi_in_gusti_prezvijacila_hrib.html.

Za osmo srečanje sem ponovno naredila kratek kviz (tokrat o knjižničarskem krožku) v aplikaciji Kahoot.⁵

Za deveto srečanje sem se odločila, da jih seznanim s Cobissom. Povabila sem jih na spletno stran⁶ in jim dala navodila, naj pogledajo, ali imamo v naši knjižnici slikanico Anje Štefan: Bobek in zlate kokoši. Nekateri so se nad Cobissom zelo navdušili in z radovednostjo raziskovali tudi za druge naslove.

Deseto srečanje je bilo povezano z nacionalno izmenjavo knjižnih kazalk, ki smo jih pri krožku izdelovali oktobra. Kazalke smo si izmenjali z učenci Osnovne šole Pohorskega odreda Slovenska Bistrica (Slika 2) in knjižničarski izziv je bilo vprašanje: V katero smer bi se morali peljati, da bi prišli do Slovenske Bistrice: proti morju, proti Triglavu, proti Čateškim Toplicam ali proti Mariboru? Zanimalo me je tudi, kam bi pogledali, da bi našli odgovor, in kako daleč je Slovenska Bistrica od Ljubljane. Pri tem je bilo zanimivo, da so nekateri sicer vede-

Slika 2: Kazalke, ki so jih za naše učence naredili v OŠ Pohorskega odreda Slovenska Bistrica

li, da lahko pogledajo na zemljevid, a večina si je pomagala z aplikacijo Google Maps.

Enajsto srečanje pa je bilo namenjeno razdelitvi gradiva na monografske in serijske publikacije. Posebej sem izpostavila revijo Ciciban,⁷ kot primer serijske publikacije. Zanimalo me je, katere revije še poznajo, in tokrat sem jih lahko povabila, da mi pridejo odgovor povedat kar v knjižnico, saj se je šolanje na daljavo v tistem tednu končalo.

SKLEP

Kot „učenci s pomočjo pravljic pridobijo pozitiven in spodbuden odnos do knjige, se naučijo in vzljubijo branje“ (Klemenc, 2017), tako tudi s pomočjo knjižničarskega krožka bolje spoznajo knjižnico in delo knjižničarja. Zdi se mi pomembno, da ostane povezava s člani knjižničarskega krožka živa tudi v času šolanja na daljavo. Navsezadnje bi bil to lahko tudi temelj za izvedbo ur knjižničnih informacijskih znanj na daljavo (Škrlić, 2015). Uspelo mi je zagotavljati tedensko kontinuiteto krožka, vendar je bil odziv odvisen tudi od angažmaja staršev. V primeru ponovnega šolanja na daljavo bom srečevanje nadgradila z videokonferencami v živo, da bi tako imeli možnost vsaj spletnega srečevanja vrstnikov iz različnih oddelkov, poleg tega pa je srečanje prek videokonference bolj zadovoljujoče; v hipu lahko preveriš razumevanje nalog in udejstvovanje na krožku je vezano na točno določen časovni okvir. Moja prvotna ideja je bila, da je knjižničarski krožek kot interesna dejavnost res rezerviran za dodaten interes učencev, a vendar se je izkazalo, da je pri tako mladih učencih težje pričakovati neko samoiniciativnost in odgovornost pri reševanju zastavljenih nalog.

Čeprav se je najprej zdelo, da je izvedba knjižničarskega krožka na daljavo zahtevna naloga, se je v resnici izkazalo, da se določene naloge s pomočjo informacijske tehnologije lahko celo lažje rešuje na daljavo, saj to sicer pri krožku v šoli uporabljamo v zelo omejenem obsegu. ●

⁵ <https://create.kahoot.it/details/knjiznicarski-krozek/a48c9073-0d8e-49b1-b078-c3ebf6d7879d>.

⁶ <https://www.cobiss.si/>.

⁷ <https://www.mladinska.com/revije/ciciban>.

Viri

- Fekonja, R. (2018). Povzetek stanja v šolskih knjižnicah. Naloge in delo šolskega knjižničarja. Pridobljeno 14. 2. 2021 s spletne strani: https://home.izum.si/cobiss/konference/konf_2018/presentations/2_03_RomanaFekonja.pdf.
- Klemenc, S. (2017). Pravljični krožek kot interesna dejavnost v osnovni šoli. *Didakta*, 26 [i. e. 27] (193), str. 41–43. Pridobljeno 14. 2. 2021 s spletne strani: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-EMYYLFGP/74cef7aa-7033-40a6-b853-ad9448d1296a/PDF>.
- Kolar, M. (2008). Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo [Elektronski vir] : program osnovnošolskega izobraževanja : koncept \ nosilka projekta Metoda Kolar. - 1. izd. - Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport : Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 14. 2. 2021 s spletne strani: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Interesne_dejavnosti.pdf.
- Sarto, M. (2015). Strategije motiviranja za branje : z izkušnjami slovenskih motivatorok in motivatorjev. Medvode: Malinc.
- Škrli, G. (2015). Praktičnost spletnih učilnic šolske knjižnice OŠ Prule. *Knjižničarske novice* 25 (12), str. 4–5. Pridobljeno 14. 2. 2021 s spletne strani: <http://old.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/v2/podrobnostClanek.aspx?id=1097>.

DAMIJANA MEDVED, lit. komp. in bibl., šolska knjižničarka na OŠ n. h. Maksa Pečarja
Naslov: OŠ n. h. Maksa Pečarja, Črnuška c. 9, 1231 Ljubljana Črnuče
E-naslov: damijana.medved@guest.arnes.si

V objemu kapucinske knjižnice Krško: bibliopedagoško druženje z mladimi

In the Embrace of Capuchin Library Krško: Bibliopedagogical Socializing with the Youth

Urška Šoštar

Izvleček

Valvasorjeva knjižnica Krško, ki se nahaja v neposredni bližini knjižnice Kapucinskega samostana Krško, dediščino samostanske knjižnice s ponosom upravlja in predstavlja (mladim) obiskovalcem v okviru knjižnične vzgoje. Bližina samostanske knjižnice predstavlja dodano vrednost bibliopedagoški in domoznanski dejavnosti splošne knjižnice, saj omogoča knjižnično in knjižno vzgojo o zgodovini knjige in starih tiskih v primarnem okolju. Pomembno skupino obiskovalcev predstavlja šolajoča se mladina. Program predstavitve knjižnice je prilagojen starostni stopnji, času in interesu skupine ter obsega predstavitve zgodbe knjižnice in njenih knjižnih zakladov kakor tudi rokovanje s starimi knjigami. Takšno bibliopedagoško druženje predstavlja dopolnitev formalnega izobraževanja s področja zgodovine, književnosti, knjižne in knjižnične vzgoje, pa tudi (kulturne) vzgoje na splošno. Seznanjanje z lokalnim kulturnim spomenikom ima velik pomen tudi za ustvarjanje in utrjevanje lokalne kulturne identitete. Primarni namen prispevka je predstaviti potek in pomen bibliopedagoške ure v okviru domoznanske dejavnosti v pristnem okolju lokalnega kulturnega spomenika. Dopolnjuje ga pregled slikanic z ustrezno oziroma sorodno tematiko kot primerno sredstvo za seznanjanje z osnovami samostanskih knjižnic in zgodovine knjige.

Ključne besede:

samostanska knjižnica, Kapucinska knjižnica Krško, bibliopedagoška dejavnost, domoznanstvo, Valvasorjeva knjižnica Krško

UDK 027:37.013.32

Keywords:

monastic library, Capuchin Library Krško, bibliopedagogical activity, local studies, Valvasor Library Krško

Abstract

Valvasor Library Krško, located near the library of the Capuchin Monastery Krško, proudly manages and introduces the heritage of the monastic library to young visitors as part of their library education. The proximity of the monastic library to the public one adds value to the bibliopedagogical and local studies of the latter. This way, the public library has the ability to acquire and pass on the knowledge in book history and old prints in its primary environment. Students are an important group of its visitors. The programme of library presentation is adapted to the age, time and interest of the group, encompassing the story of the library and its book treasures as well as the handling of old books. Such bibliopedagogical socializing presents not only added value to the formal education on history, literature, library and book education but also to (cultural) education in general. Being familiarised with the local cultural monument has great meaning for the awareness of local cultural identity. The primary purpose of the article is to present the course and the meaning of the bibliopedagogical hour as part of the local study activity in a genuine environment of the local cultural monument. The paper is supplemented by a review of picture books with related content as a suitable means of learning the basics of monastic libraries and book history.

UVOD

Valvasorjeva knjižnica Krško je splošna knjižnica, ki deluje kot osrednja knjižnica za občini Krško in Kostanjevica na Krki. Od leta 1988, ko se je preselila v del prostorov stavbe Kapucinskega samostana Krško, se v njeni neposredni bližini nahaja bogata samostanska knjižnica. Z ukinitvijo samostana je kapucinska knjižnica postopoma prešla v dokončno upravljanje Valvasorjeve knjižnice, kar splošni knjižnici predstavlja in nalaga odgovornosti in obveznosti, hkrati pa prinaša tudi prednosti. Valvasorjeva knjižnica Krško namreč že vrsto let v svojo bibliopedagoško in domoznansko dejavnost vključuje vodene ogledе kapucinske knjižnice, kar predstavlja nadgradnjo njenih dejavnosti oziroma dodano vrednost v več pogledih. Interes za ogled knjižnice izrazijo številne skupine šolajoče se mladine, pa tudi odrasli obiskovalci, s čimer knjižnica dopolnjuje turistično ponudbo krške občine. Večino mladih obiskovalcev predstavljajo učenci 7. razreda osnovnih šol v omenjenih občinah, saj je ogled kapucinske knjižnice vključen v spoznavanje domače knjižnice v okviru nacionalnega projekta Rastem s knjigo, ter učenci 3. razreda lokalne osnovne šole, ki se s kapucinsko dediščino seznanijo ob dnevih evropske kulturne dediščine.

Pri tovrstnih ogledih samostanske knjižnice govorimo o prepletanju bibliopedagoške in domoznanske dejavnosti splošne knjižnice. Domoznanska dejavnost v grobem obsega zbiranje, evidentiranje, strokovno obdelovanje, urejanje, ustrezno hranjenje in posredovanje knjižničnega gradiva, ki je vezano na geografsko območje delovanja knjižnice. Pomemben del domoznanske dejavnosti je nedvomno tudi promocija domoznanskega gradiva in posebnih domoznanskih zbirk. Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028) (Brenčič et al., 2019) v okvir domoznanske dejavnosti med drugim uvrščajo ozaveščanje o kulturni in naravni dediščini lokalne skupnosti. Kot namen domoznanske dejavnosti navajajo nudenje podpore razumevanju in raziskovanju lokalne skupnosti ter gradnji njene identitete, spodbujanje zanimanja za lokalno okolje, spodbujanje zavedanja pripadnosti lokalni skupnosti in skrb za ohranjanje vrednot lokalnega okolja.

KAPUCINSKA KNJIŽNICA KRŠKO

Za ustrezno predstavitev vloge in identitete knjižnice je treba poznati njene naloge, poslanstvo, zgodovino in okolje, v katerem deluje (Rupar Korošec, 2018). Knjižnica Kapucinskega samostana Krško se uvršča med samostanske knjižnice, ki so (po definiciji) namenjene teološkemu izobraževanju, verskemu bogoslužnemu delovanju in znanstvenemu raziskovanju menihov v samostanskih redovnih skupnostih (Bahor, 2009). Vendar se je z ukinitvijo samostana leta 2007 in s podpisom pogodbe o prenosu upravljanja kapucinske knjižnice in njenega knjižnega fonda s Slovenske kapucinske province na Valvasorjevo knjižnico Krško novembra 2017 namembnost knjižnice spremenila. Kapucinska knjižnica se je ohranila kot muzejska knjižnica oziroma zbirka v svojem primarnem okolju, saj ji je preobrazba iz samostanske v muzejsko knjižnico omogočila preživetje (Špelič, 2011). Tako danes govorimo o kulturnem spomeniku lokalnega pomena, katerega vsebina je dostopna javnosti, vendar pod posebnimi pogoji. Izposoja gradiva je možna samo v prostorih Valvasorjeve knjižnice in praviloma v znanstvene namene, za ogled knjižnice je potrebna predhodna najava.

Manjši bratje kapucini so meniški ubožtveni red, ki izhaja iz reda sv. Frančiška. Red, ustanovljen v Italiji, je bil uradno potrjen leta 1528. Zaradi svoje priljubljenosti med prebivalstvom se je začel hitro širiti po Evropi. Slovesnost ob postavitvi in blagoslovitvi temeljnega kamna kapucinskega samostana v Krškem je potekala leta 1640. Že ob načrtovanju samostana

Slika 1: Kapucinska knjižnica Krško

v Krškem so bratje kapucini poseben prostor namenili knjigam in knjižnici, saj so se zavedali, da je knjiga dobrina, hrana in orožje, ki prinaša znanje. Knjige so predstavljale temelj za gradnjo in pomoč k rasti v duhovnosti posameznika, saj so omogočale delo (labora), namenjene so bile bogoslužju (ora), predvsem pa so bile namenjene študiju v samoti celice (Špelič, 2011). Posledično knjige v krški kapucinski knjižnici odsevajo dejavnosti bratov kapucinov, ki so obsegale molitev, pridigo, duhovno oskrbo, spovedovanje, socialno skrb in pomoč, študij filozofije in teologije ter pomoč na zdravstvenem področju (medicina, farmacija). Danes kapucinska knjižnica kot muzejska knjižnica prek ohranjenega knjižnega fonda opozarja na kulturni nivo, strokovno in jezikovno znanje njenih nekdanjih uporabnikov (Dular, 1991). Če sledimo namembnosti samostanske knjižnice, je razumljivo, da največ literature, ki se nahaja v njenih prostorih, posega na področje teologije. Vpogled v ohranjeni knjižnični katalog kapucinske knjižnice razkriva tudi literaturo z drugih vsebinskih področij. Katalog sledi tedanji praksi v samostanskih knjižnicah in organizira splošno, teološko, filozofsko, medicinsko, zgodovinsko znanje med letoma 1502 in 1800 v 22 vsebinskih sklopov, združenih v abecedne oznake (A-X) ter v 5 skupin glede na velikost knjig (*in folio, in 4to, in 8vo, in 12mo, in 16to*). Navedbe o številu knjižnih enot oziroma o fondu krške kapucinske knjižnice se razlikujejo; najnovejši popis iz leta 2017 beleži 1487 fizičnih enot gradiva (Weiss, 2017). Jezikovna pestrost se odraža v prisotnosti knjig v latinskem, nemškem, italijanskem jeziku, manj je knjig v francoskem, slovenskem in hrvaškem jeziku; nekaj je večjezičnih. Najstarejša knjiga je t. i. Calepinov latinski slovar iz leta 1502, ki je tudi ena izmed treh postinkunabul v knjižnici. Inkunabule (prvotiski) iz krške kapucinske knjižnice hranijo v drugih ustanovah (Bahor, 2009).

»MED IZOBRAŽEVANJEM IN KULTURO« ALI BIBLIOPEDAGOŠKO DRUŽENJE V KAPUCINSKI KNJIŽNICI KRŠKO

Vodene ogledne knjižnice Kapucinskega samostana Krško izvaja več strokovnih delavcev

Valvasorjeve knjižnice Krško. V program, ki je prilagojen starostni stopnji in interesom skupine, sta vključena tako vsebina (predstavitev zgodbe knjižnice in posameznih knjig) kot tudi način ravnanja s starimi knjigami.

V grobem program vodenja obsega predstavitev reda kapucinov, okoliščin in razlogov za njihov prihod v mesto Krško, predstavitev njihovih dejavnosti ter prispevek njihovega delovanja lokalnemu okolju. Na podlagi ohranjenega knjižničnega kataloga se predstavi ureditev knjižnice, sledi predstavitev posameznih knjižnih zakladov in ohranjene knjižnične opreme.

Okolje stare knjižnice pa ne le omogoča, ampak zahteva razširitev razlage oziroma predstavitev knjižnice v bibliopedagoško druženje na temo spoznavanja starih tiskov in njihovih specifičnosti (od predstavitve razvoja knjižnih medijev, črkopisov, jezika, o prelomnici, ki jo predstavlja izum tiska, do posameznih pojmov, povezanih s starimi tiski).

Metode podajanja vsebine so različne. Majhnost kapucinske knjižnice in prostorska stiska Valvasorjeve knjižnice Krško onemogočata večjo pestrost uporabljenih metod pri podajanju vsebine. Tako je razlaga najpogosteje podana v kombinaciji razlagalne metode in metode pogovora. Z razlagalno metodo se obiskovalcem vsebina predstavi na preprost in dinamičen način v obliki ustne razlage, pri čemer se za ilustracijo izpostavijo posamezni predmeti, knjige in posamezna besedila. Pri metodi pogovora obiskovalci aktivneje sodelujejo in poskušajo z lastnim razmišljanjem priti do odgovorov ter tako dopolnjujejo lastno znanje (Trampuš, 1998).

Osnovna nit predstavitve knjižnice ostaja pri vseh skupinah obiskovalcev enaka, vendar starostno zelo heterogene skupine zahtevajo časovno, predvsem pa vsebinsko prilagoditev obsega predstavitve. Že kapucin, pater Metod, ki je ob obnovitvi samostana in odprtju knjižnice v osemdesetih letih 20. stoletja prvi prevzel in izvajal vodene ogledne po knjižnici, je pripravil tri, po zahtevnosti in obsegu, različne programe vodenja, in sicer za otroke do vključno 6. razreda osnovne šole, za učence 7. in 8. razreda osnovne šole ter srednješolce in posebej za odrasle obiskovalce, zlasti za izobražence.

Najmlajši obiskovalci iz prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja osnovnih šol začno spoznavati zgodbo stare samostanske knjižnice s predstavitvijo pojmov *knjižnica* (na splošno in s primerjavo njim poznanih knjižnic), *samo-stan*, *kapucini* (pri čemer se vključuje slikovno gradivo), sledi pogovor o konkretni knjižnici, njenem poslanstvu, o načinih pridobivanja knjig, o vsebini knjig itd. Pojasni se poimenovanje reda *kapucini*, ki izvira iz njihovega oblačila, *habita* s kapuco.

Zlasti pri najmlajših obiskovalcih temelji predstavitev na vključitvi čutil, saj je že ob vstopu v knjižnico poleg vida najbolj izpostavljeno čutilo voh zaradi specifičnega vonja opreme in starih knjig. Poišče se najtežjo, najboljše in največjo knjigo. Preprosto dejanje, ugasnitev luči v prostoru, izpostavi pomen svetlobe za branje in pisanje ter pripelje do pogovora o svetilih pred izumom elektrike; v knjižnici je ohranjeno stojalo za trske, *čelesnik*. Ogled na mizi razstavljenih knjig z vidika njihovega zunanega videza je zaradi mnogih specifičnosti starih tiskov (lesene platnice, zakovice, ojačani vogali itd.) lahko pravo doživetje.

Obvezna in vedno zanimiva je razlaga uporabe belih bombažnih rokavic ob rokovanju s stari knjigami. Z ogledom rokopisnih zvezkov in tiskanih knjig otroci spoznavajo razlike med pisano in tiskano knjigo. Tako se skozi družene knjigam in predmetom vdihuje življenje in se jih osmisli z zgodbami.

Pri učencih drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja osnovnih šol obsega ogled knjižnice že podrobnejšo predstavitev, ki vključuje več novih, abstraktnejših, pojmov, kot so *kulturna dediščina*, *kulturni spomenik*, *kulturni spomenik lokalnega pomena*.

V zmanjšanem obsegu se predstavi knjižnični katalog kapucinske knjižnice. Pojasni se izvor izrazov *bukev* za knjigo ter *treskarica* za razstavljeni svečnik. Na podlagi ogleda rokopisnih študijskih zvezkov se spregovori o pomenu in dragocenosti papirja nekoč, na kar nakazuje izjemno drobna pisava. Kako je zvenela slovenščina v 16. in 17. stoletju, lahko mladi obiskovalci slišijo ob branju posameznih odlomkov iz razstavljenega faksimilirane

izdaje Dalmatinove Biblije oz. ob branju katere zanimivejše in lažje razumljive pridige znanega kapucinskega pridigarja Janeza Svetokriškega.

Učenci tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja prihajajo na ogled z določenim predhodnim znanjem in izkušnjami, zaradi česar je predstavitev zgodbe kapucinske knjižnice že bolj poglobljena in z uporabo izrazov *reformacija*, *protireformacija*, *katoliška obnova*, *barok* itd. postavljena v zgodovinski in geografski okvir.

Na podlagi podrobnejšega ogleda knjižničnega kataloga samostanske knjižnice se predstavi pomen organiziranosti in oblikovanja zbirke knjig v knjižnico, s čimer se poudarita vloga in delo bibliotekarja.

Predstavitev že vključuje posamezna latinska poimenovanja in izraze, značilne za stare tiske, seveda s primernimi prevodi in pojasnili. Tako vsak uporabljen strokovni izraz dobi razlago s konkretnim prikazom. Učenci so seznanjeni z izrazi kot so npr. *kronogram* (v naslovu knjižničnega kataloga), *ekslibris*, *supralibros*, *unikat*, *inkunabula*, *faksimile*, *kustoda* itd. Predstavi se sestavne dele knjige in način beleženja formatov pri starih tiskih.

V razstavljenih knjigah lahko učenci opazujejo različne črkopise (*gotica*, *bohoričica*, *gajica*, *metelčica*) in se preizkusijo v branju posameznih besedil. Seznanijo se z osnovnimi pogoji hranjenja starih knjig in z osnovami restavriranja poškodovanih starih tiskov.

SAMOSTANSKE KNJIŽNICE IN STARI TISKI V OTROŠKEM LEPOSLOVJU

Odrasli obiskovalci so s tematiko samostanskih knjižnic pogosto seznanjeni, tudi na podlagi izkušnje ogledov podobnih vrst knjižnic. Najmlajšim obiskovalcem pa se lahko razmera zapleteno zgodbo kapucinov in njihove knjižnice ter starih tiskov približa s pomočjo leposlovne literature na podobno tematiko. Pojem knjižnice (na splošno) je mladim zgodaj znan, tako iz praktičnega življenja kakor iz slikanic, ki jih ni malo na omenjeno temo. Redkeje se v otroškem leposlovju pojavljajo

stare, muzejske ali celo samostanske knjižnice, muzeji, samostani itd. Kar odraslim bralcem (če nekoliko posplošimo) pričarata roman U. Eca *Ime rože* ali pesem S. Gregorčiča *Samostanski vratar*, lahko najmlajši obiskovalci poiščejo v posameznih slikanicah, npr.:

– **T. Trnovšek (2011). *Zaklad pisarja Bernarda*. Stična: Muzej krščanstva na Slovenskem.**

Zgodba, ki predstavlja izgradnjo skriptorija stiškega samostana in delo njegovih pisarskih mojstrov v 12. stoletju, je opremljena z dejstvi in pojasnili besed iz sveta antikvarnega gradiva (rokopis, srednjeveški kodeks, pisar, skriptorij, pergament, iniciala).

– **J. E. Bogart (2017). *Beli muc in menih*. Hlebce: Zala.**

Slikanica z bogatimi ilustracijami, zapisana po starodavni irski pesmi Pangur Bán, ponazarja delo in umirjeno okolje v samostanski celici. Zgodba pripoveduje o menihu in njegovem prijatelju mačku, ki ju poleg bivanja v skupni samostanski celici povezuje radovednost in navdušenje pri opravljanju dela.

– **M. Furman (2015). *Deček in Zajcklošter*. Murska Sobota: Ajda, IBO Gomboc.**

Slikanica stke nit digitalne sedanosti s preteklostjo skozi srečanje dečka Tima s skrivnostnim fantom Filipom, ki mu pripoveduje o življenju, delu in knjižnici v kartuzijanskem samostanu Žiče.

– **I. Marušič (2016). *Vesela dolina: o samostanu, ki postane grad, in o gradu, ki postane muzej*. Ljubljana: Tehniški muzej Slovenije.**

V slikanici je predstavljena zgodba oziroma poslanstvo stavbe, kjer danes domuje Tehniški muzej Bistra. Kakor sporoča že naslov knjige, se je namembnost stavbe spreminjala od samostana do gradu in nazadnje do muzeja. Samostan so v kraju Vesela dolina, ki se kasneje preimenuje v Bistvo, zgradili menihi iz reda kartuzijanov. V knjigi je na kratko predstavljeno njihovo življenje in delo, ki je med drugim obsegalo tudi pisanje in prepisovanje rokopisnih knjig.

POMEN BIBLIOPEDAGOŠKEGA DRUŽENJA

Bibliopedagoško druženje na temo starih tiskov in samostanskih knjižnic v primarnem oziroma pristnem okolju predstavlja dodano vrednost v različnih ozirih, saj omogoča:

- razvijanje in krepitev kulturne in lokalne zavesti s spoznavanjem lokalnega kulturnega spomenika in njegovega kulturno-zgodovinskega pomena za lokalno okolje;
- spoznavanje pomena in pomembnosti varovanja in ohranjanja kulturne dediščine;
- dvig zavesti o pomenu knjižnic, branja, izobraževanja in kulture za razvoj lokalnega okolja;
- neformalno in sproščeno izobraževanje skozi empirično spoznavanje samostanske knjižnice in starih tiskov;
- dopolnitev pouka književnosti in zgodovine, torej lažje spoznavanje vsebin iz (lokalne) zgodovine, obdobja reformacije, protireformacije, baroka in povezovanje z že znanimi dejstvi;
- seznanitev z obstojem in delovanjem različnih vrst knjižnic glede na njihovo poslanstvo;
- spoznavanje in širjenje besedišča s področja (zgodovine) knjige in kulture;
- dopolnitev osnovnih knjižničnih dejavnosti z omogočanjem doživetja, občutenja in spoznavanja zgodbe samostanske knjižnice;
- sodelovanje splošne knjižnice z drugimi (vzgojno-izobraževalnimi) ustanovami v lokalnem okolju in širše, v določenem obsegu lahko govorimo o t. i. projektne sodelovanju;
- promocijo kulturne znamenitosti in s tem dopolnitev lokalne turistične ponudbe.

Izraba danih okoliščin prinaša veliko pozitivnih izkušenj, a ne smemo zanemariti negativnih posledic. Nedvomno je ena večjih slabosti pri povečanem obsegu obiskovalcev izpostavljenost knjig in knjižnične opreme nihanju klime v prostoru, torej nihanju temperature in

vloge s priporočljivih vrednosti, ter izpostavljenost gradiva in materialov svetlobi. Zato je treba gradivo hraniti v primernih klimatskih razmerah, ki jih določajo mednarodni standardi za varovanje pisne kulturne dediščine (IFLA, 2000) in bibliopedagoško druženje v prostorih stare knjižnice izvajati ob upoštevanju Zakona o varstvu kulturne dediščine (2008), ki določa, da je »z dediščino treba ravnati tako, da se zagotavlja čim večja ohranitev njenih kulturnih vrednot za prihodnost« (36. člen).

Slabše prostorske razmere, predvsem prostorska stiska splošne knjižnice, onemogočajo nadgradnjo programa ogleda samostanske knjižnice v bolj dinamično druženje, kot so na primer doživljajsko-ustvarjalne delavnice.

SKLEP

Zgodba Kapucinske knjižnice Krško pripoveduje o umirjenosti in duhovni poglobljenosti, spoštovanju, znanju, poučevanju, ljubezni do knjig. To dediščino, zavedajoč se njene

neprecenljive vrednosti, Valvasorjeva knjižnica Krško s ponosom upravlja, neguje in predstavlja mladim obiskovalcem v okviru knjižnične vzgoje. Bližina samostanske knjižnice namreč predstavlja dodano vrednost domoznanski in bibliopedagoški dejavnosti splošne Valvasorjeve knjižnice Krško, saj omogoča knjižnično in knjižno vzgojo o starih tiskih v primarnem okolju. Pomembno skupino obiskovalcev predstavlja šolajoča se mladina. Program predstavitve knjižnice je prilagojen starostni stopnji, času in interesu skupine ter obsega predstavitev zgodbe knjižnice in njenih knjig kakor tudi rokovanje s starimi knjigami. Takšno bibliopedagoško druženje predstavlja dopolnitev formalnega izobraževanja s področja zgodovine, književnosti, knjižne in knjižnične vzgoje, pa tudi (kulturne) vzgoje na splošno. Kapucinska knjižnica namreč pooseblja skromnost in neprecenljivost, kar zahteva od obiskovalcev spoštovanje in ponižnost. To pa je govornica posebne razsežnosti, ki jo ob obisku začutijo le posamezniki. ●

Viri in literatura

- Bahor, S. (2005). Samostanske knjižnice na Dolenjskem. Kapucini in kapucinski samostan Krško. *Rast*, 16 (6), 673–691.
- Bahor, S. (2009). *Skriti knjižni zakladi*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica: Tuma.
- Brenčič, P. et al. (2019). *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028)*. Ljubljana: ZBDS.
- Dular, A. (1991). Vloga, značaj in pomen muzejske knjižnice v sodobnem času. *Knjižnica*, 35 (2-3), 39–46.
- Dular, A. (2009). Muzej in muzejska knjižnica ter šola in šolska knjižnica. *Šolska knjižnica*, 19 (4), 212–217.
- Hreščak, M. (2017). Predstavitev knjižnice Narodnega muzeja Slovenije. *Knjižničarske novice*, 27 (9/10), 26–27.
- IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njimi (2000). Ljubljana: Filozofska

fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo: Arhiv Republike Slovenije.

- Medved, K. (1996). Ura knjižne vzgoje ob humornih ilustracijah. *Knjižnica*, 40 (2), 107–120.
- Pristolič, T. (2009). Družba znanja in socialno mreženje v urbanih knjižnicah. *Šolska knjižnica*, 19 (4), 245–252.
- Rupar Korošec, M. (2018). Identiteta knjižnice in kulturna dediščina. *Knjižničarske novice*, 28 (4/5), 3–7.
- Špelič, M. (2011). Rekviem za samostansko knjižnico ... ali aleluja? *Knjižnica*, 55 (4), 17–30.
- Trampuš, C. (1998). *Obiščimo muzej*. Ljubljana: DZS.
- Vute, A. (2009). Delavnice v Narodnem muzeju Slovenije. *Šolska knjižnica*, 19 (4), 218.
- Weiss, J. (2017). *Popis knjig Kapucinske knjižnice Krško*. (Neobjavljeno gradivo).
- Zakon o varstvu kulturne dediščine. (2008).

URŠKA ŠOŠTAR, univ. dipl. bibl in zgod, zaposlena v Valvasorjevi knjižnici Krško
Naslov: Cesta krških žrtev 26, 8270 Krško
E-naslov: urska.sostar@knjiznica-krsko.si

Andreja Urbanec

Bibliopedagoška šola 2021

Tako kot smo bili letošnje šolsko leto navajeni, da veliko dela poteka na daljavo, tako se je tudi izobraževanje za šolske knjižničarje z naslovom Bibliopedagoška šola odvijalo v virtualnem svetu. Seminar je potekal več dni med 10. in 17. majem 2021. Vsak dan je bila na sporedu druga tematika z odličnimi predavatelji. Petra Založnik nas je prvič popeljala skozi izvedbo VIZ-procesa v razredu, drugič pa prek delavnic približala tematiko pripovedovanja zgodb. Tudi Marija Lesjak Reichenberg je zelo natančno predstavila potek oziroma proces poti od avtorja do bralca, opozorila na pasti in podala

številne nasvete, kako uspešno prehoditi pot od zamisli do končne knjige. Zadnji dan je Manja Brinovšek iz prakse predstavila, kako poteka mediacija v šolskem prostoru. Celoten seminar je tako kot vrsto let uspešno začela in zaokrožila v končno celoto Romana Fekonja. Kljub temu da smo se družili na daljavo in osebnega stika ni bilo, smo imeli možnost prek manjših delavnic sodelovati, soustvarjati in se predvsem učiti iz znanj, ki so nam jih predstavili predavatelji.

Kljub izrednim razmeram in načinu izvedbe je po odzivih sodelujočih moč sklepati, da je seminar odlično uspel. ●

Andreja Urbanec

Strokovni posvet Bralnega društva

V sredo, 8. 9. 2021, je Bralno društvo Slovenije pripravilo zanimiv posvet z naslovom Zapeljevanje v branje ali Kako branje živi na spletu. V uvodu so udeležence posveta najprej pozdravili predstavniki različnih društev, ki delujejo na področju branja, potem pa je dr. Ana Vogrinčič Čepič v plenarnem predavanju govorila o pogovarjanju, poučevanju ter novodobnih bralnih formatih. Sledili sta predstavitev portala Dobre knjige in podcastov. Po odmoru so udeleženci izbrali dve od treh ponujenih delavnic. Na voljo so bile naslednje delavnice: »Kako ustvariti Instagram profil in navdušiti bralce«

(Alenka Štrukelj), »Predstavitev bloga Gospodična knjiga in predlogi, kako začeti ustvarjenje svojega (Nina Prešern) ter »Prenos literature v druge medijske oblike – kako RTV Slovenija navdušuje za branje (Klemen Mavovčič). Vse tri delavnice so postregle z zanimivo vsebino in odgovarjale na številna vprašanja iz prakse. Posvet se je sklenil z okroglo mizo »Katere poti še odpirajo nove tehnologije?«, ki je postregla več zanimivih iztočnic za razmišljanje. Posvet je bil zanimiv, uporaben in predvsem spodbujajoč, da tudi knjižničarji poskusimo spodbujati z novimi mediji, ki so šolajoči se mladini blizu. ●

Andreja Urbanec

Posvetovanje sekcij ZBDS

V torek, 21. 9. 2021, se je začelo tridnevno posvetovanje sekcij Zveze bibliotekarskih društev Slovenije. Najprej sta udeležence nagovorili trenutna predsednica ZBDS dr. Sabina Fras Popovič in od decembra 2021 dalje nova predsednica Zveze Damjana Vovk. Sledili sta plenarni predavanji Čopovih nagrajenk za leto 2019. V nadaljevanju so se zvrstili zanimivi prispevki knjižničark in knjižničarjev iz različnih knjižnic. Med njimi so se s prispevkom »Delovanje šolskih knjižnic v času razglašene epidemije« predstavile šolske knjižničarke Andreja Urbanec, Katarina Jesih Šterbenc in mag. Urša Bajda, s prispevkom »Koraki uporabnikov knjižnice Šolskega centra Celje na mCOBISS-u« pa knjižničarka Nevenka Poteko.

Sreda je zopet postregla najprej s plenarnima predavanjema Čopovih nagrajenk za leto 2020,

potem pa z mnogimi prispevki iz prakse. Med njimi sta se predstavili dve šolski knjižničarki. Najprej Damijana Medved s prispevkom »Z branjem do zvezd: približevanje knjižnice, knjižničnega gradiva in branja učencem osnovne šole, s poudarkom na prvi triadi«, sledila je Tatjana Vučko s prispevkom »Zadovoljstvo uporabnikov šolske knjižnice SVŠGUGL«.

Zaključni dan je začel Marjan Gujtman z Ministrstva za kulturo s predstavitevjo Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe. Sledili so različni prispevki, med njimi »Spodbujanje transpisenosti uporabnikov šolskih knjižnic z mednarodnim sodelovanjem« šolskih knjižničark mag. Urše Bajda in Nevenke Mandelj.

Posvetovanje je potekalo brezplačno prek platforme Zoom, vsi posnetki pa so za ogled dosegljivi na YouTube kanalu ZBDS. ●

The screenshot shows the YouTube channel page for ZBDS (41 subscribers). The page is organized into a grid of video thumbnails. Each thumbnail includes a title, a duration, and a view count with a time relative to the upload. The videos cover various topics related to library services, including the implementation of regulations, the impact of the COVID-19 pandemic on libraries, and the role of librarians in the context of change.

Thumbnail Title	Duration	Views	Time
Predstavitev Pravilnika o pogojih za izvajanje...	21:33	21 ogledov	pred 2 dnevo
NUK in UKM v času epidemije covid-19	18:42	11 ogledov	pred 2 dnevo
»Možgane, prosim.«: vzpostavitev anatomske...	13:32	9 ogledov	pred 2 dnevo
Izkušnja knjižnic Biotehniške fakultete...	12:10	5 ogledov	pred 2 dnevo
EBSCO: EBSCO Information Services - An Industry...	1:45	3 ogledov	pred 2 dnevo
Preobrazba specialne knjižnice: primer knjižnice...	14:10	3 ogledov	pred 2 dnevo
Spodbujanje transpisenosti...	13:32	8 ogledov	pred 2 dnevo
Računajte na nas. Pridemo po urniku: delo potujočih...	15:37	7 ogledov	pred 2 dnevo
Kompetence zaposlenih v knjižnici za delo z...	12:54	7 ogledov	pred 2 dnevo
The Librarian in the Context of Changes	40:22	9 ogledov	pred 2 dnevo
Pogled študentov na visokošolske knjižnice	11:09	5 ogledov	pred 2 dnevo
Spremembe in razvoj v specialnih knjižnicah kot...	15:59	7 ogledov	pred 2 dnevo
Knjižnice in skupnosti, knjižnice kot skupnosti	18:34	43 ogledov	pred 3 dnevi
Družbena odgovornost: vnovič in zopet in znova	17:04	67 ogledov	pred 3 dnevi
Delovanje šolskih knjižnic v času razglašene epidemije	15:48	19 ogledov	pred 3 dnevi
Uresničevanje knjižničnih vlog v lokalni splošni...	13:10	24 ogledov	pred 3 dnevi
Profil mladinskega knjižničarja: analiza...	11:49	16 ogledov	pred 3 dnevi
Mladi in starejši v Mestni knjižnici Ljubljana - ...	14:49	14 ogledov	pred 3 dnevi

Alja Bratuša

Epidemija pametnih telefonov – nevarnost za zdravje, izobraževanje in družbo

Manfred Spitzer
Epidemija pametnih telefonov
Nevarnosti za zdravje, izobraževanje in družbo
Mladinska knjiga,
Mohorjeva družba
v Celovcu
2021

Morda ste tudi vi med tistimi, ki vas je pred leti navdušila, pretresla ali k razmišljanju o posledicah čezmerne uporabe sodobne tehnologije spodbudila knjiga *Digitalna demenca*, ki jo je napisal priznani nemški psihiater in nevroznanstvenik Manfred Spitzer. Letos je v sozaložbi Mohorjeve družbe iz Celovca in Mladinske knjige iz Ljubljane izšel prevod njegove četrte knjige, ki se ukvarja z vplivom novih elektronskih medijev na ljudi, še posebej na otroke in mladostnike. Avtor jo je zelo proško naslovil *Epidemija pametnih telefonov*, še sploh če vemo, da jo je dokončal že poleti 2018. V slovenski bralni prostor smo jo dobili ravno v času, ko učitelji in knjižničarji šele ocenjujemo posledice povečane rabe informacijsko-komunikacijske tehnologije pri učencih, dijakih in študentih v času šolanja na daljavo.

Izsledki knjige, ki temeljijo na izjemno obsežni množici sodobnih neodvisnih znanstvenih raziskav z vsega sveta, so šokantni. Če smo se doslej, kot pravi Spitzer v uvodu knjige, predvsem navduševali nad zmožnostmi in prednostmi sodobnih tehnoloških čudežev, kot so računalniki in pametni telefoni, je prišel čas, da njihovo intenzivno uporabo tudi kritično osvetlimo.

Knjiga je sestavljena iz petnajstih zaključnih poglavij, ki so večinoma nastala na podlagi avtorjevih člankov o vplivu pametnih telefonov, zato jo je moč brati v poljubnem vrstnem redu. Vsako poglavje osvetljuje določen vidik, predvsem pa opozarja na negativne posledice čezmerne uporabe pametnih telefonov zlasti pri otrocih in mladostnikih.

Avtor ugotavlja, da je epidemija, pravzaprav kar pandemija malih čudežnih naprav povzročila korenite spremembe ne samo pri posamezniku, ampak v celotni družbi. Med

zaskrbljujočimi dejstvi, ki jih niza tako v obliki primerov iz vsakdanjega življenja kot ugotovitev številnih raziskav, so spremembe na področju zdravja, izobraževanja in delovanja demokratične skupnosti.

Številne razvite družbe so že omejile ali prepovedale uporabo pametnih telefonov v šolah, saj se zavedajo škodljivih posledic za zdravje mladih. Med njimi Spitzer izpostavlja pojav kratkovidnosti zaradi nenehnega gledanja v zaslonske medije. V Južni Koreji, kjer mladi najbolj množično uporabljajo pametne telefone, jih trpi zaradi kratkovidnosti že več kot 90 odstotkov. Ravno tako kot posledice za *telesno zdravje*, med katerimi se zaradi premalo gibanja najpogosteje omenjajo slaba drža, pridobivanje čezmerne teže, presnovne bolezni in bolezni srca, motnje spanja in pozornosti, čezmerna uporaba naprav vpliva tudi na *duševno zdravje*. Vseprisotnost telefona, ki od posameznika nenehno zahteva pozornost, vodi v omejevanje kognitivnih sposobnosti in motnje mišljenja, lahko pa tudi v stres, strahove, tesnobo, depresijo, agresivnost in hujše oblike, kot sta zasvojenost in celo samomor.

Epidemiji pametnih telefonov pa ne podlegajo samo otroci. Zagotovo so vam znani prizori družin, v katerih starši med kosilom nenehno pogledujejo na naprave, namesto da bi skupni čas namenili sproščenemu pogovoru in druženju. Otroci so takrat prikrajšani za pozornost svojih staršev in za kakovostno komunikacijo z njimi, kar pa je bistveno za njihov uspešen razvoj. Manj pogovora v družini pomeni lahko npr. slabše besedišče, manj pozornosti staršev, pa tudi slabšo zmožnost empatije ali obvladovanja svojih čustev.

Knjižničarje in učitelje bo zagotovo najbolj pritegnilo poglavje *Izobraževanje 0.0*, v katerem

se avtor zavzema za omejitve digitalizacije v šoli. Pa omenimo le nekaj najbolj zanimivih izsledkov raziskav:

- več časa za zaslone napoveduje slabši učni uspeh;
- digitalni mediji v šoli motijo pozornost učencev;
- učenci si vsebino iz elektronskih učbenikov slabše zapomnijo kot iz tiskanih;
- učenci, ki sami pišejo v zvezke, si zapomnijo več kakor tisti, ki si zapiske tipkajo na računalnik;
- uporaba iskalnikov za pridobivanje informacij je smiselna šele takrat, ko imajo učenci že določen obseg znanja, do takrat pa je bolj smiselno, da uporabljajo učbenike;
- v šolah, v katerih so prepovedali uporabo pametnih telefonov med poukom, so učenci začeli dosegati višji uspeh pri šolskem delu, še posebej so napredovali učenci, ki imajo sicer težave z učenjem;

- igranje računalniških igrice vodi v motnje pozornosti, impulzivnost, omejeno storilnost in nesposobnost odločanja;
- pomanjkanje doživljanja v realnih situacijah slabi sposobnost empatije in oblikovanja lastne volje, izražanja svojih (ustvarjalnih) idej.

Obogateni z izkušnjo zdravstvene pandemije in opažanji iz vsakodnevne šolske prakse se bomo ob tej knjigi zagotovo globoko zamislili nad tem, kako s pomočjo tehnologije vedno bolj izgublamo stik z resničnostjo. Premislek je na mestu predvsem zaradi mlade generacije, ki bo zaradi neukrepanja odraslih, šolskih oblasti, družbe tista, ki bo največ izgubila. Modro bomo ravnali, svetuje *Spitzer*, če se bomo držali reka švicarskega zdravnika Paracelsusa, ki pravi, da »edino odmerek loči zdravilo od strupa«.

V ogled priporočamo tudi pogovor z *dr. Manfredom Spitzerjem*, ki ga je ob izidu slovenskega prevoda knjige *Epidemija pametnih telefonov* vodila vodja izobraževalnega založništva pri Mladinski knjigi *dr. Alenka Kepic Mohar* – https://youtu.be/a3XsZJQ_wVY. ●

Mag. Mateja Drnovšek Zvonar

ISKRICE IZ KNJIŽNICE

Bučno olje

K izposojevalnem pultu je prišel šestošolec in se pohvalil, da so pri gospodinjstvu brali recepte ter kuhali. Ko je učiteljica dala navodilo, da uporabijo bučno olje, sem jo vprašal, če bi bilo

narobe, da uporabim tiho olje. In se je smejala. Sošolci pa niso "štekali". A jaz berem knjige in vem, da bučno pomeni hrupno. ●

≠

NOVO

dr. Marinko Banjac, mag. Klavdija Šipuš

AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO V SREDNJI ŠOLI

Posameznik, skupnost država, svet

Strokovna monografija je namenjena **vsebinski oziroma teoretični podpori učiteljem**, ki v srednji šoli poučujejo obvezni vsebinski sklop aktivno državljanstvo, pa tudi vsem, ki jih zanimajo **razmisleki o sodobni demokratični družbi** ter vprašanja, povezana z njimi.

Zasnovana je tako, da v obliki vprašanj, izpostavljenih v naslovih poglavij in podpoglavij, tematizira učne cilje tematskih sklopov učnega načrta oziroma katalogov znanja za aktivno državljanstvo.

NOVO

Jasna Rojc, mag. Klavdija Šipuš

AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO V SREDNJI ŠOLI

Priročnik za učitelje

Priročnik je namenjen učiteljicam in učiteljem **kot podpora načrtovanju, organizaciji in izvajanju** istoimenskega obveznega vsebinskega sklopa oziroma pouka v srednješolskih programih.

V ospredje postavlja drugačne, aktivne didaktične pristope in metode ter oblike dela.

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Naročanje:

P Zavod RS za šolstvo, Poljanska c. 28, 1000 Ljubljana
T 01 300 51 00
F 01 300 51 99
E zalozba@zrss.si
S www.zrss.si

